

บทที่ 4

เส้นทางนักประพันธ์เพลงของ ลพ บุรีรัตน์ (พ.ศ. 2475-2540)

ในการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของศิลปินผู้หนึ่ง สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก็คือ ภูมิหลังศิลปินนักประพันธ์เพลงผู้นั้นว่ามีชีวิตความเป็นมาอย่างไร เนื่องจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต นับตั้งแต่ ชาติกำเนิด การอบรม เลี้ยงดู การเรียนรู้ จากประสบการณ์ชีวิต ตลอดจน บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงชีวิตของศิลปิน ล้วนแต่มีส่วนในการหล่อหลอมตัวตนของเขาขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นบุคลิก นิสัยใจคอ ทัศนคติ สถานภาพที่ได้รับจากสังคม ความรู้และทักษะที่ทำให้เขาสามารถที่จะเป็นนักประพันธ์เพลง ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สิ่งทีกล่าวมาทั้งหมดนี้ในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลงถือว่าเป็น ปัจจัยภายในของผู้ประพันธ์เพลงเมื่อเขาสร้างสรรค์ผลงานเพลงออกมาก็ย่อมสะท้อนออกมาในผลงานเพลงรวมทั้งลักษณะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น ในการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ จึงจำเป็นต้องเข้าไปในภูมิหลังของ ลพ บุรีรัตน์ ตลอดเวลากว่า 30 ปี ในการก้าวเข้ามาสู่เส้นทางของนักประพันธ์เพลงลูกทุ่ง เพื่อจะได้เห็นภาพรวมที่จะนำไปสู่คำตอบของปัญหาที่ว่าปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์อย่างไร และเขาสร้างสรรค์ผลงานเพลงกันอย่างไร จึงยังคงรักษาความเป็นนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งระดับแนวหน้าไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

ในบทนี้จะอธิบายภูมิหลังชีวิตของ ลพ บุรีรัตน์ ควบคู่ไปกับบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของ ลพ บุรีรัตน์ และการสร้างสรรค์ผลงานเพลง ซึ่งเป็นผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ โดยแบ่งช่วงชีวิตของ ลพ บุรีรัตน์ ตามเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดพลิกผัน ในชีวิตการเป็นศิลปินของเขาออกเป็น 5 ช่วงดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังก่อนเข้าสู่วงการเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2475-2503)
2. เริ่มต้นชีวิตศิลปินเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2504-2516)
3. จากดาวรุ่งเป็นดาวร่วง (พ.ศ. 2517-2519)
4. ชีวิตนักประพันธ์เพลงอาชีพ (พ.ศ. 2520-2527)
5. ความสำเร็จหนึ่งในวงการเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2528-2540)

1. ภูมิหลังก่อนเข้าสู่วงการเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2475-2503)

- 1.1 ภูมิหลังครอบครัว
- 1.2 พื้นเพที่มาซึ่งหล่อหลอมความเป็นลูกทุ่ง
- 1.3 พื้นฐานการศึกษา
- 1.4 แรงผลักดันสู่อาชีพนักร้องลูกทุ่ง

1.1 ภูมิหลังครอบครัว

ลพ บุรีรัตน์ มีชื่อจริงว่า วิเชียร คำเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2475 ณ ตำบลบางลี่ อำเภอบางขัน จังหวัดลพบุรี เป็นบุตรของนายคอย และนางคล้าย คำเจริญ โดยเป็นบุตรคนโตในจำนวนพี่น้อง 5 คน (ชาย 4 หญิง 1 คน) ครอบครัวของเขาเป็นชาวนามีฐานะยากจน ไม่มีที่นาทำกินเป็นของตัวเอง ต้องอาศัยที่ดินของป่า ญาติฝ่ายมารดาจำนวน 20 ไร่ ทำกิน ต่อมาเมื่อป่าขายที่ดินผืนนี้ไป ก็ต้องเลิกทำนา บิดาของเขาจึงหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการหาปลาขายไปวัน ๆ

ชีวิตวัยเด็กของ ลพ บุรีรัตน์ ถึงจะค่อนข้างลำบากยากจน แต่เขาก็เติบโตมาในครอบครัวที่อบอุ่นพ่อแม่อยู่กันพร้อมหน้า เด็กชายวิเชียร คำเจริญ จึงเติบโตขึ้นเป็นคนอารมณ์ดี สนุกสนาน มองโลกในแง่ดี เขาก็ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานตั้งแต่เด็ก เช่น เลี้ยงน้อง ทำงานบ้าน เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย อันเป็นชีวิตของลูกชาวนาโดยทั่วไป

1.2 พื้นเพที่มาซึ่งหล่อหลอมความเป็นลูกทุ่ง

การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมชนบทมาตั้งแต่เล็กทำให้ ลพ บุรีรัตน์ ได้ซึมซับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิดแบบชนบทไว้อย่างเต็มเปี่ยมรวมทั้งเสียงเพลงพื้นบ้าน ที่ค่อย ๆ หล่อหลอมให้ เขากลายเป็นคนรักเสียงเพลง ดังที่ ลพ บุรีรัตน์ ได้เล่าถึงสภาพแวดล้อม ที่มีส่วนทำให้กลายมา เป็นนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งอย่างทุกวันนี้

... พ่อของผมเคยเป็นนักแห่ ชอบแห่ลมहाชาติ เวลานอน ฟอนนอนไม่หลับก็แห่ไป ได้ ฟังมาตั้งแต่เด็กจนซึมซาบร้องตามได้หมด แต่เวลาพ่อบอกให้เราร้องเราก็ไม่ยอม จนพ่อลงจาก บ้านไป ไกวปลัดเสียงน้องก็ร้องแห่แบบพ่อ บ้านซ้ายมือเขาเป็นบ้านพิณพาทย์ซุ่มกันทุกวัน จน เราสามารถเอาปากไล่ตามเขาได้ทุกเพลง ชอบลูกทุ่ง (ระนาดทุ่ง) เป็นพิเศษ เพราะมีลีลาไม่ เหมือนใคร ส่วนหลังบ้านก็มีโรงลิเกก็ได้ฟังอยู่เป็นประจำ สิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้เป็นอย่าง ทุกวันนี้ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

1.3 พื้นฐานการศึกษา

ในวัยศึกษาล่าเรียน ลพ บุรีรัตน์ ก็มีโอกาเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาที่ โรงเรียนวัดบางลี่ บ้านเกิด ในช่วงที่เรียนหนังสืออยู่เขาก็เริ่มฉายแววนักคิด นักเขียน ออกมา ดังที่ ลพ บุรีรัตน์ ได้เล่าถึงชีวิตนักเรียนประถมไว้ว่า

... ในสมัยเรียนเรียนไม่ค่อยเก่ง โดยเฉพาะวิชาเลขไม่ค่อยชอบ แต่ที่ชอบที่สุดคือ วาด เขียนเป็นคนวาดรูปเก่ง และยังมีความสามารถในการเขียนเรียงความ จนทำคะแนนได้ดีทุกครั้ง อยู่ว่าง ๆ ก็เขียนเรื่องเล่น ชอบจำเรื่องเขามาเขียนใหม่ เช่น เห็นรูปการ์ตูนบนปกสมุด ก็เอารูปการ์ตูนนั้นนำมาเขียนใหม่ โดยเปลี่ยนตัวละครใหม่ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

หลังจากเรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 อายุได้ 15 ปี ป้าของเขาซึ่งขายกล้วยเดี่ยว อยู่ในเมืองลพบุรี ก็พาเข้ามาเรียนต่อโดยเขาเลือกที่จะศึกษาในสายอาชีพที่โรงเรียนการช่างลพบุรี โดยเลือกเรียนวิชาตัดผมเป็นวิชาเอก ช่างไม้เป็นวิชารอง จนกระทั่งสำเร็จออกมา ก็ทำงานเป็นช่างตัดผม ในอำเภอเมืองลพบุรี

1.4 แรงผลักดันสู่อาชีพนักร้องลูกทุ่ง

การที่ ลพ บุรีรัตน์ ได้มีโอกาสเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในเมือง ตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยทำงาน ทำให้เขาต้องปรับตัวโดยรับเอาวัฒนธรรม วิถีชีวิต โลกทัศน์แบบคนเมืองไว้เพื่อให้ตนเองใช้ชีวิตอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมในเมือง สภาพของตัวเมืองของลพบุรีในช่วงนั้นค่อนข้างเจริญ ผิดกับจังหวัดอื่น ๆ เพราะเป็นที่ตั้งทางทหารที่สำคัญ ประกอบกับการสื่อสารคมนาคมจากกรุงเทพฯ ค่อนข้างสะดวก ทำให้วัฒนธรรมเมืองจากกรุงเทพฯ แพร่มาที่นี่เร็วกว่าที่อื่น ๆ วัฒนธรรมจากเมืองหลวงอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตของ ลพ บุรีรัตน์ อย่างยิ่งในเวลาต่อมา ก็คือ “เพลงลูกทุ่ง” ซึ่งในเวลานั้นยังรวมอยู่กับเพลงไทยสากล ยังไม่ได้มีการแบ่งแยกเป็นลูกกรุง ลูกทุ่ง แแต่อย่างใด

... ตอนเด็ก ๆ ออกไปเลี้ยงวัวไถ่ ๆ โลกกระเทียม (ที่ตั้งของทหารในหัวเมืองลพบุรี) ได้ยินคนทางโน้นเขาร้องเพลงแปลกหู ก็สนใจไปถามว่าเพลงนี้มาจากไหน เขาก็ว่ามาจากทหารเขาร้องกัน เราก็ไม่รู้จริง ๆ ว่า เพลงพวกนี้มาจากกรุงเทพฯ เพราะตอนนั้นบ้านนอกยังไม่มีวิทยุ จนข้าง ๆ บ้าน เขาซื้อวิทยุที่ใช้ถ่านเป็นลัง ๆ (วิทยุหลอดสูญญากาศ) ถึงเวลากลางคืนก็ไปฟังลิเกกับเขามาเริ่มรู้จักเพลงของ สุเทพ วงศ์คำแหง ต่อมาก็เพลงของ สมยศ ทัศนพันธ์ แต่ก็ไม่ได้ถึงกับชอบฟังใจ จนอายุ 14-15 ปี มาอยู่ที่ลพบุรีช่วยป้าทำกล้วยเดี่ยวต้นดี 4 ทุกวัน วิทยุเขาก็เปิดเพลงของสมยศ กับชาญ เข็นแฆ ตลอด ต่อมาสุรพล สมบัติเจริญก็เริ่มดังเพลงซุชก สองกุมาร ถึงตอนนี้ชักเริ่มชอบเพลงลูกทุ่ง ร้องเพลงของสมยศได้หมด ชอบ “แผลเก่า” “เงือกน้อยในธารา” “เชิขมซีเสีขรัก” เคยดูวงดนตรีพยงค์ มุกดา สมัยนั้นมีอุดม เขียนเอี่ยม ศรีสำอางค์ ศรีเนตร ดังมาก เริ่มสนใจอยากจะเป็นนักร้องอย่างเดียว (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

เพลงในแนวของสมยศ ทัศนพันธ์ ชาญ เย็นแฆ หรือสุรพล สมบัติเจริญ ที่ ลพ บุรีรัตน์ ชื่นชอบนั้น ภายหลังปี พ.ศ. 2498 ก็ได้ถูกขนานนามจากสื่อมวลชนว่า “เพลงตลาด” เพลงตลาดนั้นเกิดจากความอองงามทางความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินเพลงไทยสากล ส่วนหนึ่งที่พยายามจะเข้าหามวลชนด้วยหยิบยกเอาสิ่งซึ่งเป็นทีคุ้นของชาวบ้านสามัญทั้งหลายมาใช้ ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาที่ดีแต่ความเป็นจริงในสังคม สะท้อนชีวิตชนชั้นล่างของสังคม ทั้งที่เป็นชีวิตของ คนเมืองหรือคนชนบท หรือมีเอกลักษณ์ในการขับร้องเต็มเสียงชัดถ้อยชัดคำ มีลูกคอ เป็นที่ถูกใจ ของผู้ฟังที่คุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองมาก่อน ชื่อเรียกเพลงตลาดจึงได้มาเพราะสามารถเข้าไปสู่ความนิยมของชาวบ้านร้านตลาดอย่างแท้จริง ความซาบซึ้งของลพ บุรีรัตน์ ที่มีต่อ เพลงตลาดในบทบาทของผู้ฟังก็ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงเป็นแรงบันดาลใจที่อยากจะเป็นศิลปิน นักร้องเสียงเองนั้น เกิดขึ้น ไปพร้อม ๆ กับการคลี่คลายของเพลงตลาดไปสู่เพลงลูกทุ่ง ล้วนเป็นผล กระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยไปสู่แนวทางการพัฒนาในระบบทุนนิยมซึ่งเกิดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา

ผลที่เป็นรูปธรรมประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศก็คือ โครงการข่า ยการคมนาคมที่เชื่อมโยงจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศเข้ากับกรุงเทพฯ แต่ความหมายที่แฝงอยู่นั้นคือ ตั้งแต่บัดนั้นชนบทจะถูกกรุงเทพฯ ครอบงำทั้งในด้านวัตถุและความคิด เมื่อการพัฒนาทำให้มีเมืองเจริญ กว่าด้วยอุตสาหกรรมที่กระจุกตัวกันอยู่ในกรุงเทพฯ กรุงเทพฯ จึงกลายเป็นแม่เหล็กดูดเอา ทรัพยากรจากจังหวัดต่าง ๆ โดยมีเมืองที่อยู่ในจังหวัดเหล่านั้นทำหน้าที่ดึงดูดทรัพยากรและแรง งานจากชนบท เข้ามาเพื่อส่งต่อให้กับกรุงเทพฯ และโครงการคมนาคมนี้ก็ทำหน้าที่กระจาย สินค้าบริโภคของภาคอุตสาหกรรมจากเมืองไปสู่ชนบทในเวลาเดียวกัน ระบบทุนนิยมไม่เพียงจะ เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเท่านั้นยัง เปลี่ยนแปลงแนวความคิด ค่านิยม วิธีชีวิตของคนไทย อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ลัทธิบริโภคนิยม” ซึ่งมีสื่อมวลชนที่กำลังเติบโตขึ้นเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้คน เกิดความอยากบริโภคสินค้า อยากได้อะไรก็อยากมีอยากเป็นในสิ่งที่สื่อนำเสนอออกมา

... ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศนี้เอง สินค้าชนิดหนึ่งที่เคยมีราคาสูงได้กลาย มาเป็นสินค้าราคาถูกลงที่ชาวชนบทสามารถซื้อหาไว้ใช้ได้อย่างทั่วถึงและกลายเป็นสิ่งที่มี

ความจำเป็นมากขึ้นทุกทีในชีวิตประจำวัน คือวิทยุทรานซิสเตอร์ มีราคาถูกกว่าวิทยุแบบหลอดที่มีราคาแพงและค่าบำรุงรักษาสูง การเพิ่มขึ้นของความสามารถของชาวชนบทในการครอบครองวิทยุทรานซิสเตอร์ที่ได้กลายเป็นตลาดขนาดมหึมาที่ใคร ๆ ก็อยากจะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ จึงทำให้เกิดการสร้างสินค้าอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องเพื่อตอบสนองและเกิดการใช้สื่อวิทยุเพื่อกระตุ้นการบริโภคสินค้านานาชนิด โดยเฉพาะสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งวิทยุทรานซิสเตอร์เองที่สำคัญก็คือ การผลิตสินค้าวัฒนธรรม เพื่อที่จะทำให้การขายสินค้าอุตสาหกรรมเป็นไปได้โดยง่าย ตรงจุดนี้เองจึงทำให้เกิดการผลิตเพลงประเภทหนึ่งขึ้นมาเพื่อส่งเข้ามาสู่ตลาดขนาดใหญ่ที่เพิ่งเปิดใหม่คือเพลงลูกทุ่ง (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2538)

เมื่อเมืองและชนบทได้ถูกดึงเข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้นด้วยเส้นทางคมนาคม และสื่อมวลชน เพลงตลาดที่เป็นที่นิยมของคนในเมืองจึงมีโอกาสดูถูกผู้ฟังไปยังชนบทด้วยเหตุนี้ ในที่สุดเพลงตลาดนี้จึงได้รับการเรียกใหม่ว่าเพลงลูกทุ่งในปี พ.ศ.2507

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2528) ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายเพลงตลาดจากเมืองออกไปยังชนบทว่า

... วัฒนธรรมของสามัญชนในเมืองเหล่านี้ไม่ได้ขยายตัวแต่เฉพาะในหมู่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเท่านั้น ลักษณะของศิลปินซึ่งต้องเลี้ยงชีพด้วยศิลปะของตนและการขยายตัวของเทคนิคการสื่อสารคมนาคมแบบใหม่ ทำให้วัฒนธรรมของสามัญชนเหล่านี้แพร่ไปตามหัวหนองคลองบึง และถนนหนทางสู่ท้องถิ่นชนบทเพื่อเก็บรวบรวม เศษสตางค์ของชาวนาที่เริ่มถูกกระทบด้วยเศรษฐกิจแบบเงินตราโดยอาศัยธุรกิจแบบใหม่ ซึ่งต้องการโฆษณาหนุนหลัง วัฒนธรรมของสามัญชนในเมืองเหล่านี้ก็ยิ่งได้โอกาส “ขาย” แก่ประชาชนในชนบทได้กว้างขวางมากขึ้นไปอีก และเพราะ “ตลาด” ของศิลปวัฒนธรรมแบบนี้มีเงื่อนไขของการทำงานแบบชีวิตในเมือง จึงต้องคำนึงถึงผู้ซื้อที่อยู่ในชนบทอยู่ตลอดเวลา นี่คงเป็นเหตุผลสำคัญที่อาจจะพบปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างเมืองและชนบทได้มากในแบบทางศิลปะและวัฒนธรรมเช่นนี้

เพลงลูกทุ่งได้กลายเป็นความบันเทิงใหม่ที่ระบบทุนนิยมเสนอขายแก่คนชนบท ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของเพลงตามรายการวิทยุ หรือการนำวงดนตรีออกแสดงตามจังหวัดต่าง ๆ แต่ผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นมันได้สร้างความคาดหวังใหม่ ๆ ให้กับคนชนบททำให้พวกเขาอยากจะเป็นนักร้องลูกทุ่งบ้าง เศรษฐกิจเงินตราทำให้ผู้คนพยายามแสวงหาความสำเร็จในชีวิต สถานภาพทางสังคม และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อคนชนบทได้รับรู้ภาพแห่งความสำเร็จของนักร้องขวัญใจประชาชน อย่างสมยศ ทัศนพันธ์ สุรพล สมบัติเจริญ ซึ่งครั้งหนึ่งก็เป็นคนบ้านนอกเหมือนกับพวกเขา ทำให้อาชีพนักร้องลูกทุ่งกลายเป็นอาชีพหนึ่งที่คนต่างจังหวัดฝันจะเป็น เพราะเพียงมีพรสวรรค์ไม่ต้องร่ำเรียนสูง ๆ ก็ได้ทำงานสบาย หางเงินคล่อง และยังมีเกียรติมีชื่อเสียงในวงสังคมอีกด้วย ดังที่ ลพ บุรีรัตน์กล่าวถึงความรู้สึกตอนที่อยากเป็นนักร้องว่า

... ซาญชัย บัวบังสร ตอนที่เขามาเล่นที่ลพบุรี ก็ไปตัดผมที่ร้าน พอรู้ว่าเขาเป็นศิลปินเราอยู่ในร้านก็ร้องเพลงออกมาดัง ๆ ให้เขาได้ยิน แต่เขาก็ไม่สนใจ ภาพของนักร้องตอนนั้นเขาเหมือนอยู่คนละโลกกับเราคงสบาย ร่ำรวยกว่าเรา (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

จะเห็นได้ว่า ลพ บุรีรัตน์ มิได้พอใจที่จะเป็นช่างตัดผมไปตลอดชีวิต เขาต้องการสถานภาพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้ ความคิดที่เขาอยากเป็นนักร้องนั้นจึงไม่ได้เกิดจากความที่มีใจรักในเรื่องร้องรำทำเพลงแต่อย่างเดียว หากแต่การได้เป็นนักร้องคือหนทางที่จะไปสู่เป้าหมายของชีวิตได้เร็วกว่า

ในที่สุดก็เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ ลพ บุรีรัตน์ ตั้งใจอย่างจริงจังที่จะต้องเป็นนักร้องให้ได้ ระหว่างที่ วงดนตรีกรุงเทพแมนโบ้ ของบังและ วงศ้อาบุญ (คำริ ประเสริฐกุล) นักแสดงตลกที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นมาแสดงอยู่ที่ลพบุรี เพื่อนคนหนึ่งของลพ บุรีรัตน์ ได้เข้าไปสมัครเป็นนักร้อง และทางวงก็รับเข้าไป จนเป็นข่าวไปทั้งเมืองลพบุรี เขาจึงเชื่อมั่นว่าถ้าเพื่อนสามารถเป็นนักร้องได้ เขาก็ต้องทำได้เช่นกัน เขาจึงฝึกฝไ้แต่เรื่องร้องเพลงจนไม่เป็นอันทำงาน มีการประกวดร้องเพลงตามงานวัด งานประจำปีทีใด เขาจะต้องไปร่วมประกวดเสมอ เพราะเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่างานประกวดร้องเพลงก็คือ บันไดก้าวไปสู่อาชีพนักร้อง ถ้าหากร้องได้ดี ก็จะมีผู้ชักชวนเข้าร่วมวงดนตรี

... บังและ ไปเล่นที่ลพบุรี เพื่อนเขาเข้าไปสมัคร เขารับมันมาเป็นนักร้องกลายเป็นที่
 เลื่องลือไปทั้งลพบุรี เราก็อยากเป็นบ้าง ตัดผมก็ไม่เป็นอันตัด พอทำงานได้เงิน 40-50 บาท เขา
 ประท้วงร้องเพลงที่ไหนก็ไป แต่ขึ้นเวทีที่ไรล้วนทุกที่ไม่เคยชนะ คนอื่นร้องคนดูก็จ้องฟังอย่าง
 ตั้งใจ พอเราร้องบ้าง คนดูก็นั่งยุกยิก ๆ เสียงไม่เอาถ่าน เราก็ไม่รู้ตัว แต่เพราะความไม่รู้นี่เองผลัก
 ดันให้มาถึงทุกวันนี้ ถ้ารู้แต่แรกก็คงจะอยู่ตัดผมเหมือนเดิม (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม
 2540)

ถึงแม้ว่าจะไม่เคยสำเร็จเลยแม้แต่เวทีเดียวเขาก็ไม่เคยเลิกล้มความคิดที่จะเป็น
 นักร้อง บังเอิญเขาถูกล็อตเตอรี่ได้เงินมา 200 บาท รวมกับเงินที่ทำงานเก็บไว้ได้ประมาณ 500 บาท
 จึงตัดสินใจเข้ากรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2502 ให้คนรู้จักพามาฝากไว้กับบังและ วงศ์อาบุญ โดยที่
 ลพ บุรีรัตน์เอง ยังไม่แน่ใจเลยว่าทางวงรับเขามาเป็นนักร้องของวงกรุงเทพฯแมมมโป้จริง ๆ หรือไม่

การมาอยู่กับบังและมีสภาพไม่ต่างอะไรกับถูกปล่อยเกาะ เขาไม่มีโอกาสที่จะได้
 เป็นนักร้องอย่างที่ถึงความหวังไว้ เพราะวงดนตรีที่เขาสมัครเข้าไปอยู่นั้น ไม่ใช่วงดนตรีที่มี
 ชื่อเสียงนัก ในขณะที่ความนิยมของผู้ฟังจะไปกระจุกตัวอยู่กับวงดนตรีใหญ่ที่รวบรวมนักร้องที่มี
 ชื่อเสียงไว้เป็นจำนวนมาก เช่น วงสุรพล สมบัติเจริญ วงพยงค์ มุกดา วงจุฬารัตน์ เป็นต้น
 วงดนตรีเล็ก ๆ อย่างวงกรุงเทพฯแมมมโป้จึงไม่ค่อยมีงานแสดงนั่นหมายความว่า ลพ บุรีรัตน์ ก็ไม่มี
 งานอะไรทำที่พอจะเป็นรายได้เป็นชิ้นเป็นอัน “นักร้องคนอื่น ๆ ที่เขาเสียดีก็มีโอกาสหากิน
 ไปเป็นนักร้องรับเชิญกับวงอื่น เราเสียงไม่ดีเลยไม่มีใครเชิญไปออกงาน” (ลพ บุรีรัตน์,
 สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

เมื่อไม่มีรายได้ก็ต้องอาศัยเงินที่ติดตัวมานานเข้าก็ห่วยหรือ จะอาศัยอยู่กับบังและ
 วงศ์อาบุญ ซึ่งฐานะก็ฝืดเคืองเช่นกันจึงเกิดความละอายใจ หลังจากเคืองคว้างอยู่กรุงเทพฯ มาได้ 7-8
 เดือน เขาก็ต้องลาบังและกลับไปตัดผมที่ลพบุรีเช่นเดิม ทั้ง ๆ ที่ใจก็ยังอยากจะเป็นนักร้องอยู่ อย่าง
 ไรก็ตามช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็ใช่ว่าสูญเปล่าเลยทีเดียวเนื่องจาก

ประการแรก ประสบการณ์ที่เขาได้สัมผัสกับวงการเพลงลูกทุ่งช่วยให้เขาพอจะเห็นช่องทางในการเข้าสู่อาชีพศิลปินเพลงที่สำคัญ เขาได้รู้จักกับครูไพฑูริย์ บุตรจันทร์ ครูเพลงคนสำคัญของวงการเพลงลูกทุ่ง ซึ่งสนิทสนมไปมาหาสู่กับบั้งและ วงศ์อาบู่ เป็นประจำ และในเวลาต่อมา ลพ บุรีรัตน์ ได้เข้ามาฝากตัวเป็นศิษย์เรียนการประพันธ์เพลง และครูไพฑูริย์ ยังเป็นผู้ที่ฝากฝังให้ ลพ บุรีรัตน์ ได้เข้าไปอยู่ในวงจุฬารัตน์ ซึ่งเป็นการเข้าสู่วงการเพลงลูกทุ่งอย่างแท้จริง

ประการที่สอง สภาพกดดันในระหว่างที่อยู่กับบั้งและได้กระตุ้นให้ ลพ บุรีรัตน์ เกิดความพยายามที่จะประพันธ์เพลงขึ้นเป็นครั้งแรก ทั้ง ๆ ที่การจะมาเป็นนักประพันธ์เพลงไม่เคยอยู่ในความคิดของเขามาก่อน ดังที่ ลพ บุรีรัตน์ ได้เล่าถึงเพลงกอดหมอนนอนเพื่อ ที่เป็นเพลงแรกที่เป็นฝีมือการประพันธ์คำร้องและทำนองของเขาว่า

... เพลงนี้แต่งไว้ตั้งแต่ตอนที่อยู่กับบั้งและ เวลานั้นในวงมีนักแต่งเพลงคิง ๆ หลายคน เพื่อน ๆ ที่อยู่ด้วยกันขอเพลง เขาก็แต่งให้ พอเราขอบ้าง เขาก็ได้แต่เออ ๆ เห็นเพื่อนที่ชื่อเสียงี่ สามยอด เขาแต่งเพลงเองโดยเอาทำนองของ มีศักดิ์ นาครัตน์ ที่กำลังดังมาแปลงเนื้อใหม่ เอามาร้องแล้วคนฟังชอบเห็นเพื่อนทำได้ เลยฮึดแต่งเพลงขึ้นเอาบ้างแต่แต่งไป แค่ 2 ท่อนก็ไม่จบ เพราะไม่มีกำลังใจไม่รู้จะแต่งไปทำไมงานก็ไม่มี (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

2. การเริ่มต้นชีวิตศิลปินเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2504-2516)

- 2.1 คนตรีประจำคู่คู่อาชีพศิลปิน
- 2.2 การเริ่มต้นในวงจุฬารัตน์
- 2.3 บทบาทของครูเพลงที่มีต่อ ลพ บุรีรัตน์
- 2.4 ลพ บุรีรัตน์ กับการแตกวงของจุฬารัตน์

2.1 วงดนตรีประตูลู่อาชีพศิลปิน

วงดนตรีลูกทุ่งในยุค พ.ศ. 2500 นั้นไม่ได้เป็นเพียงคณะนักร้อง นักดนตรี ที่ถ่ายทอดผลงานเพลงออกแสดงสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชมเท่านั้น แต่ภายในวงดนตรีหนึ่ง ๆ ยังรวมถึงผู้สร้างสรรค์ผลงานเพลงอย่างนักประพันธ์เพลง นักเรียบเรียงเสียงประสาน ซึ่งส่วนหนึ่งของวงดนตรีทำให้วงดนตรีจึงเป็นระบบที่ครบวงจรทั้งในการสร้างสรรค์เผยแพร่ผลงานเพลงลูกทุ่ง จากสภาพเช่นนี้ทำให้วงดนตรีมีศักยภาพที่จะผลิตศิลปินเพลงได้ในทุกสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วงดนตรีลูกทุ่งชั้นนำของวงการเพลง อย่างเช่น วงสุรพล สมบัติเจริญ วงพวงค์ มุกดา วงจุฬารัตน์ เป็นต้น เนื่องจากเจ้าของวงดนตรีเหล่านี้ล้วนแต่มีศิลปินระดับครูเพลงที่เปี่ยมด้วยความรู้ความสามารถและอำนาจบารมีในวงการเพลง ถ้าได้รับการยอมรับให้เข้าวงดนตรีของครูเพลงเหล่านี้ได้ก็แสดงว่ามีพรสวรรค์และมีโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนให้มีชื่อเสียงค่อนข้างมาก ผู้ที่อยากจะเป็นศิลปินซึ่งเกือบทั้งหมดอยากเป็นนักร้องนั้นจะพยายามหาทางเข้าพบครูเพลงหัวหน้าวงดนตรี มีทั้งที่มาสัมผัสระหว่างที่วงดนตรีออกแสดงตามจังหวัดต่าง ๆ บางคนถึงกับลงทุนเดินทางเข้ามาสัมผัสตามสำนักงานวงดนตรีในกรุงเทพฯ ถ้าหากสามารถทำให้ครูเพลงประทับใจในน้ำเสียงและบุคลิกภาพ ก็อาจจะได้มาเป็นนักร้องทันที ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้เป็นนักร้องก็อาจได้รับความเมตตาสงสารให้เข้ามาช่วยงานด้านอื่น ๆ ในวงไปก่อนเพื่อรอโอกาสได้ก้าวขึ้นมาเป็นนักร้องต่อไป

ปลายปีพ.ศ.2504 ลพ บุรีรัตน์ ที่ยังไม่ถึงความตั้งใจเดิมที่จะมาเป็นนักร้องก็ย้อนกลับเข้ามาในกรุงเทพฯ อีกครั้ง คราวนี้เขาตระเวนสมัครเป็นนักร้องตามวงดนตรีลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงหลายวง ได้แก่ วงสุรพล สมบัติเจริญ วงพวงค์ มุกดา วงดุริยางค์ทุ่งมหาเมฆ แต่ปรากฏว่าไม่มีวงใครรับเพราะน้ำเสียงไม่เป็นที่ประทับใจ สุดท้าย ลพ บุรีรัตน์ ก็ต้องหันไปพึ่งครูไพฑูริย์ บุตรจันทร์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในวงการเพลงลูกทุ่งคนเดียวที่เขารู้จัก เขาได้ฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อขอเรียนประพันธ์เพลง ครูไพฑูริย์ก็รับไว้และยังช่วยฝากฝังให้ได้เข้าวงดนตรีอย่างที่ ลพ บุรีรัตน์ตั้งใจไว้ “เข้ามาอยู่ในสังกัดวงดนตรีจุฬารัตน์ของครูมงคล อมาตยกุล ครั้งแรกไม่ได้รับมาในฐานะนักร้อง แต่เข้ามาในตำแหน่งนักแต่งเพลง ครูไพฑูริย์ฝากเข้ามาโดยเขียนจดหมายฝากมาให้ครูมงคลที่เขารับก็เพราะเกรงใจครูไพฑูริย์” (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

เนื่องจากน้ำเสียงของเขาเป็นอุปสรรคต่อเป้าหมายที่จะเป็นนักร้องมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยประกวดร้องเพลง จนกระทั่งเข้ากรุงเทพมหานครที่สองเพื่อสมัครเข้าวงดนตรีต่าง ๆ คงทำให้เขาเริ่มตระหนักในจุดอ่อนนี้ดี เขาจึงหาทางเล็งออกมาในรูปนักแต่งเพลง เพื่อให้สามารถเข้าไปอยู่ในวงดนตรีให้ได้เสียก่อน แต่เขาก็ยังมีความหวังที่จะเป็นนักร้องอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

2.2 การเริ่มต้นในวงจุฬารัตน์

เงื่อนไขธุรกิจของวงการเพลงลูกทุ่งในยุคเริ่มต้นนั้นถือว่าไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพศิลปิน นักประพันธ์เพลงอิสระเป็นอย่างยิ่ง เพราะตลาดมีความต้องการซื้อผลงานเพลงใหม่ ๆ น้อยมาก เพลงใดซึ่งเป็นที่นิยมของประชาชนก็จะดัดแบบเพลงเดิมซ้ำมปีนานครั้งนักประพันธ์เพลงก็จะขายผลงานให้นักร้องนำไปร้องบันทึกแผ่นเสียง คราวละเพลงสองเพลง และยังได้รับผลประโยชน์จากการขายเพลงเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ในขณะที่นักร้องยังสามารถนำเพลง ๆ นั้นไปร้องหารายได้ต่อไปได้อีกด้วยเงื่อนไขเช่นนี้แม้แต่ครูไพบุลย์ บุตรจันทร์ นักประพันธ์เพลงอิสระซึ่งมีชื่อเสียงมากที่สุดในช่วงนั้นก็ยังคงอยู่อย่างลำบากยากจน ด้วยเหตุนี้ครูไพบุลย์จึงต้องฝากฝัง หล พุริรัตน์ ผู้เป็นศิษย์ให้เข้าไปเป็นนักประพันธ์เพลงในสังกัดวงจุฬารัตน์ เพราะถึงแม้ว่าจะทราบดีว่าไม่มีใครวางใจให้นักประพันธ์มือใหม่อ่างนั้นประพันธ์เพลงให้กับจุฬารัตน์โดยทันที แต่วงดนตรีก็ยังมีงานในหน้าที่อื่น ๆ ให้ได้ทำพอมีรายได้เลี้ยงตัวไปได้บ้างก่อนจะมีโอกาสได้ค่าตอบแทน

... ครูไพบุลย์ ท่านบอกว่าไปร้องเพลงก่อนแล้วกัน เพลงไม่ได้แต่งวันนี้ พรุ่งนี้ ก็ต้องได้ ขยันแต่งมันไปเรื่อย ๆ อย่าไปท้อพ้อเข้ามาอยู่กับक्रमงคลในตำแหน่งนักแต่งเพลง ไม่ใครให้แต่งเพลง เพลงก็ไม่ได้แต่งเพลงไว้ให้ผู้ใหญ่ในวงคูก็ได้แต่เออ ๆ เลยกลายเป็นคนไม่กล้า ยิ่งเห็นक्रमงคลท่านตัวใหญ่คูมีอำนาจก็ยังไม่กล้าเอาเพลงไปให้ท่านคู สองปีแรกก็มีหน้าที่เก็บตัวอยู่หน้าประตูคอยทะเลาะกับจิกโก๋ นั่งขายหนังสืออนุสรณ์จุฬารัตน์บ้าง คอยหาน้ำแข็ง ซื้อพัดให้นักดนตรีเวลาเขาร้อนบ้าง พอได้เงิน 20-30 บาท มีกินบ้าง อดข้าวบ้าง” (หล พุริรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

หลังจากทำหน้าที่รับใช้จิปาตะในวงมาสองปี ครูมงคล อมาตยกุล เห็นว่า ลพ บุรีรัตน์ เข้ามาอยู่ในตำแหน่งนักประพันธ์เพลงมานาน แต่ไม่เคยเห็นความสามารถกันเลย จึงเรียกให้นำเพลงที่แต่งไว้มาให้ดู ลพ บุรีรัตน์ จึงนำเพลงกอดหมอนนอนเพื่อที่แต่งคำร้องและทำนองไว้เป็นเพลงแรกไปเสนอ ครูมงคลจึงได้ทราบว่า ลพ บุรีรัตน์ ก็แต่งเพลงได้ เพลงนี้ครูมงคลได้นำไปเรียบเรียงเสียงประสานให้ ลพ บุรีรัตน์ ได้ร้องเพลงออกอากาศเป็นครั้งแรกในชีวิตที่สถานีวิทยุ ปชส. 7 ได้สะพานพุทธ เมื่อวงจุฬารัตน์ไปแสดงที่นั่นเมื่อปี พ.ศ. 2507 ครั้งนั้นเขาได้รับชื่อที่ใช้ในการร้องเพลงว่า “กนก เกตุกาญจน์” ซึ่งครูมงคล กับ นคร รัตนอมทรัพย์ ร้องหัวหน้าวงร่วมกันตั้งชื่อให้ แต่บทบาทนักร้องไม่ได้ประสบความสำเร็จมากนัก โดยได้เป็นเพียงนักร้องตัวประกอบที่ได้ร้องบ้างไม่ได้ร้องบ้าง แต่นั่นไม่ได้มีความหมายนักเมื่อเทียบกับการแสดงออกของครูมงคลว่าบัดนี้ได้ยอมรับ ลพ บุรีรัตน์ เข้าเป็นศิษย์ของท่าน โดยสมบูรณ์แล้ว ลพ บุรีรัตน์จึงเท่ากับมีครูถึงสองคนคือครูไพบุลย์ บุตรจันทร์ ที่เป็นสหายคนนักประพันธ์เพลงลูกทุ่ง และครูมงคล อมาตยกุล ซึ่งเป็นมือหนึ่งในด้านดนตรีไทยสากล ในเวลานั้น

2.3 บทบาทของครูเพลงที่มีต่อ ลพ บุรีรัตน์

“ครูไพบุลย์ ท่านได้ให้ความรู้ในการแต่งเพลงแก่ผม รวมทั้งครูมงคลได้ให้ความรู้ด้านดนตรี ผมเคยฝึกลองมา ผมไม่ได้เป็นโน้ตเป็นเน้ตอะไรหรอก พอเปิดโน้ตเดี่ยวก็จี้เก็ยแล้วก็ไม่เปิด ตอนหลังเลยไม่ได้โน้ตได้แต่จำเอาว่าเพลงไหน จะต้องคืออะไร”
(ลพ บุรีรัตน์, อ้างถึงใน เลิศชาย คชยุทธ, 2538)

จะเห็นได้ว่าครูเพลงทั้งสองท่านนี้มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาขีดความสามารถในการประพันธ์เพลงของ ลพ บุรีรัตน์ ในช่วงเวลาที่เขาอยู่ในวงจุฬารัตน์ในฐานะที่เป็นศิษย์ โดยครูไพบุลย์ บุตรจันทร์ ถือได้ว่าเป็นครูคนแรกที่สอนการประพันธ์เพลงให้แก่ ลพ บุรีรัตน์ และเนื่องจากท่านเป็นผู้ฝึกฝังให้ ลพ บุรีรัตน์ ได้เข้าวงจุฬารัตน์ ท่านจึงต้องดูแลการประพันธ์เพลงของลูกศิษย์อย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้เสียชื่อคนฝึก เมื่อใดที่ ลพ บุรีรัตน์ ประพันธ์เพลงขึ้นมา ก็มักจะนำไปให้ครูไพบุลย์ ช่วยตรวจดู ถ้าหากไม่ดีพอครูก็จะฉีกทิ้งต่อหน้าแล้วใส่กลับไปให้เขียนมาดุใหม่ แต่ก็ยังให้กำลังใจในการประพันธ์เพลงอยู่เสมอ จนแม้กระทั่ง ลพ บุรีรัตน์

เริ่มมีชื่อเสียงจากการแต่งเพลงจากผลงานเพลง บ้านใกล้เรือนเคียง ที่เขาขายให้กับ ชาย เมืองสิงห์ เพื่อนร่วมวงนำไปขับร้องบันทึกแผ่นเสียงจนโด่งดังอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2508 ครูไพบูลย์ยังต้องทดสอบความสามารถของศิษย์ผู้ใหม่อีกครั้ง เมื่อให้แน่ใจว่าจะสามารถเป็นนักประพันธ์เพลงอาชีพได้ โดยตั้งโจทย์ระบุทำนองและเค้าโครงเรื่องมาให้แต่ง “เพลงหยาดฟ้ามาดิน เป็นเพลงที่ครูไพบูลย์ ให้เป็นข้อสอบโดยให้เขียนเป็นเรื่องความรัก ‘น้ำเน่า’ ระหว่างชายที่ต่ำต้อยเพียงคนที่หมายปองหญิงที่เปรียบกับดอกฟ้า โดยนำเอาทำนองเพลงไทยเดิมมาแต่ง”(ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์. 25 ธันวาคม 2539)

ซึ่งเขาก็ผ่านการทดสอบนี้ไปได้ นอกจากครูไพบูลย์จะช่วยดูแลการประพันธ์เพลงโดยตรงถึงที่กล่าวมาข้างต้น ผลงานเพลงของครูไพบูลย์เองก็ยังเป็นแม่แบบสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของลพ บุรีรัตน์อีกด้วย และในฐานะที่ครูไพบูลย์เป็นผู้ประพันธ์เพลงให้แก่ ลพ บุรีรัตน์ ยังเป็นผู้ที่สร้างแนวทางในการร้องเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ ในแนวตลก

... เสียงเราไม่ดี แต่ไม่รู้ เราก็อยากร้องเพลงหวาน ๆ เพราะๆ แต่ครูไพบูลย์ กลับแต่งเพลงตลกมาให้ร้องผลที่สุดเราก็มาดังเพราะเพลงบ๊อง ๆ นี้แหละ ตอนหลังมานั่งนึกรู้ว่าครูเขาออกนะว่าเราเป็นอย่างไร เพลงแรกที่ครูท่านแต่งให้ร้องชื่อเพลงลิเกสมัครงเล่น เวลาร้องก็แต่งตัวผูกผ้าขาวมาใส่เสื้อคอกกลมให้ดูเป็นลูกทุ่งไปเลย ร้องไปรำไปมีตลกเล่นมุขไปด้วย (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2540)

क्रमงคล อมาตยกุล ซึ่งเป็นครูที่สองนั้น ท่านเป็นหัวหน้าวงต้องดูแลทุกคนในวงจึงไม่ได้ใกล้ชิดกับลพ บุรีรัตน์เหมือนกับครูไพบูลย์ ความรู้ที่ ลพ บุรีรัตน์ได้จากक्रमงคลจะเป็นไปในเรื่องทางดนตรีเป็นส่วนใหญ่ นอกจากการมอบหมายให้ไปหัดตีกลองเพื่อให้มีพื้นฐานทางดนตรีสากล อิทธิพลทางดนตรีส่วนมากจากการได้ดูได้ฟังผลงานทางดนตรีของक्रमงคลอยู่เป็นประจำจนซึมซับไว้ทำนองเดียวกับที่ฟังพ่อของตนเองแหล่หรือฟัง วงพิณพาทยข้างบ้าน ซ้อมกันในสมัยที่ ลพ บุรีรัตน์ยังเด็ก ที่สำคัญक्रमงคลยังเป็นผู้สนับสนุนศิษย์ที่มีความสามารถให้มีชื่อเสียงขึ้นมาได้ แต่เพลงบ้านใกล้เรือนเคียงที่ดังขึ้นมากลับไม่ได้ทำให้ ลพ บุรีรัตน์ได้รับ

การสนับสนุนจากกรมศลเป็นพิเศษ เนื่องจากนักแต่งเพลงเป็นผู้อยู่เบื้องหลังไม่สามารถเป็นจุดขายของวงได้เหมือนกับนักร้อง เพียงแต่ยอมให้ ลพ บุรีรัตน์ ทำงานแต่งเพลงให้แก่วงจุฬารัตน์ โดยเฉพาะในเวลาทางวงมีการบันทึกแผ่นเสียง ลพ บุรีรัตน์ ก็จะได้รับมอบหมายให้แต่งเพลงบ้าง เป็นครั้งคราว เพลงหรือ 2 เพลง โดยกรมศลก็ให้ค่าแต่ง 200-300 บาท ซึ่งเป็นรายได้ดีแต่รายได้จากการแต่งเพลงไม่ได้มีเป็นประจำพอที่จะเลี้ยงตัวได้ เพราะกว่าจะมีการบันทึกแผ่นเสียงโดยกรมศลแต่ละครั้งก็ต้องรอกันครึ่งปีต่อปี ในขณะที่มีนักร้องนักแต่งเพลงอยู่ในวงเป็นจำนวนมาก การที่สมาชิกวงจุฬารัตน์มีการแข่งขันกันสูงในการเสนอผลงานเพลง เป็นแรงผลักดันทำให้เขามีความสามารถในการประพันธ์เพลงเป็นที่ยอมรับของกรมศล

อย่างไรก็ตามเมื่อความต้องการผลงานเพลงมีไม่มากนักจึงทำให้ผลงานของ ลพ บุรีรัตน์ ที่แต่งให้กับนักร้องของจุฬารัตน์ จึงอยู่ประมาณ 10 เพลง ตลอดระยะเวลาเกือบ 11 ปี เพลงที่ ลพ บุรีรัตน์ ประพันธ์ขึ้นมีทั้งแนวหวานซึ้ง อย่างเช่น เพลง “กอดหอมนอนนอนเฝ้า” ขับร้องครั้งแรกโดยตัวเขาเอง และต่อมา ทูล ทองใจ เป็นผู้ขับร้อง เพลง “หยาดฟ้ามาคืน” ขับร้องโดย โฉมจิต นพคุณ แต่แนวเพลงที่ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักของผู้ฟังมักเป็นเพลงแนวตลก สนุกสนาน เช่น เพลง “บ้านใกล้เรือนเคียง” ขับร้องโดย ชาย เมืองสิงห์ เพลง “คุณหมอกะ” ขับร้องโดย เรณู เบญจวรรณ เป็นต้น

2.4 ลพ บุรีรัตน์กับการแตกวงของจุฬารัตน์

การเป็นสถาบันสร้างศิลปินของวงจุฬารัตน์นั้น ทำให้วงดนตรีนี้เป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกรวมกันไม่ต่ำกว่า 100 คน ผู้ที่เข้ามาอยู่ในวงนั้นไม่เพียงต้องการความรู้ไปประกอบอาชีพศิลปินแต่ยังต้องการ โอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากกรมศลให้ขึ้นมามีชื่อเสียงอีกด้วย

ในขณะที่ระบบของจุฬารัตน์ได้สร้างศิลปินให้มีความรู้ความสามารถอย่างรอบด้าน เพราะศิษย์ของแต่ละคนต้องไต่เต้าจากการทำหน้าที่ต่าง ๆ ในวงมาแทบทุกอย่าง ดังจะเห็นได้จากนักร้องที่เป็นศิษย์ของกรมศลส่วนใหญ่มีความสามารถในการประพันธ์เพลง หรือในกรณี

ของ ลพ บุรีรัตน์ที่มีความรู้ตั้งแต่การจัดการกับจ๊กโก่ที่มาก่อววงดนตรี การร้องเพลง การเล่นดนตรี ไปจนกระทั่งการประพันธ์เพลง แต่โอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนให้เป็นศิลปินที่ประสบความสำเร็จกลับมีน้อย เนื่องจากक्रमงคมีลูกศิษย์ที่มีความสามารถอยู่เป็นจำนวนมาก จนไม่สามารถส่งเสริมให้ทั่วถึงได้ ตัวอย่างเช่น การบันทึกแผ่นเสียงของวงจุฬารัตน์ที่क्रमงค เป็นผู้ลงทุนผลิตเองเพื่อส่งเสริมให้นักร้องของวงเป็นที่รู้จักของประชาชน ก็ทำได้ไม่บ่อยนัก จนนักร้องที่พอจะมีเงินทุนจึงต้องคืนเงินทำแผ่นเสียงกันเอง อย่างชาย เมืองสิงห์ ออกแผ่นเสียงตราลิงแก้ว เป็นของตัวเองในระหว่างที่ยังอยู่กับวงจุฬารัตน์

... ผมอยู่จุฬารัตน์ได้สักพักหนึ่งก็ทำแผ่นเอง ถ้าจะรอแผ่นของครูออกแต่ละคน ๆ ปีหนึ่งถึงจะได้ออกแผ่นครึ่งละเบอร์สองเบอร์ นักร้องได้ร้องกันทีละไม่กี่คนตัวเองจึงมาทำเอง เพราะเห็นว่านักร้องบางคนอยู่มาหลายปีก็ไม่ได้อัด คนไหนเสียงดีน่าส่งเสริมก็เอามาอัด มาช่วยกันร้องไม่ได้มีราคาแพงวอะไร (ชาย เมืองสิงห์, สัมภาษณ์ 19 สิงหาคม 2540)

ถ้าหาก ชาย เมืองสิงห์ ไม่ทำแผ่นเสียงเอง ลพ บุรีรัตน์ กับผลงานเพลง “บ้านใกล้เรือนเคียง” ก็คงจะไม่มีโอกาสที่จะมีชื่อเสียงขึ้นมาได้เลย ลพ บุรีรัตน์ เองก็ยังคงลงทุนทำแผ่นเสียงของตนเองด้วยเช่นกันแต่ไม่ประสบความสำเร็จ

... ผมขายเพลงให้ ชาย เมืองสิงห์ เพลงละ 150 สองเพลง ปกติว่าเพลงดัง ชาย เขาได้เงินเยอะเลยคิดจะทำบ้าง การจัดการเรื่องธุรกิจไม่มีใครบอก ครูไพฑูริย์ท่านก็ไม่ได้บอก ชาย เมืองสิงห์ทำแผ่นรวยอย่างไรเขาก็ไม่บอก เอาแหวนของแม่เขา(ภรรยา) มาจำหน่ายได้มา 3,000 บาท ก็เอามาทำแผ่นเสียง สมัยนั้นเป็นแผ่น 78 แผ่นหนึ่งมีสองเพลง แต่งเพลงขึ้นมา 4 เพลง พนม นพพร กับ แมน เนรมิต มาช่วยร้องให้ฟรีคนละเพลงตัวเองก็ร้องไป 2 เพลง คนตรีให้क्रमงคเรียบเรียงแล้วก็ให้ครูช่วยจัดการเรื่องขายให้เพราะไม่รู้เรื่องธุรกิจ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์ , 24 กุมภาพันธ์ 2540)

เมื่อคนในวงมีมากกว่าโอกาสที่จะมีชื่อเสียง ทำให้เกิดการแข่งขันกันในวงค่อนข้างรุนแรง สิ่งที่ทำให้วงจุฬารัตน์อ่อนแอลงก็เกิดจาก ระบบอาวุโสที่แบ่งเอาตามลำดับก่อนหลังที่เข้าวงนั้น จำกัดการวัดที่ความสามารถ อย่างเช่นการจัดสรรรายได้ให้กับสมาชิกในวง ซึ่งปกติวงนำของวง อย่างชาย เมืองสิงห์ จะได้ค่าตัวคืนละ 300 บาท แต่นักร้องที่อยู่ในวงมานานแต่ไม่ค่อยมีผลงานเป็นที่นิยมนับเรียกร้องจะให้ค่าตัวเท่า ๆ กับนักร้องนำของวง สิ่งนี้เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้นักร้องที่มีชื่อเสียงต้องการมีวงเป็นของตัวเอง เพราะทุกคนขอมหาความก้าวหน้าต้องการมีหลักประกันในชีวิต และศิษย์ของครูมงคลก็มีศักยภาพที่จะทำเช่นนั้นได้เสียด้วย วงดนตรีอย่างจุฬารัตน์จึงต้องมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดเพื่อป้องกันการดังแล้วแยกวง เช่น ห้ามนักร้องแยกไปรับงานร้องเพลงคนเดียว สำหรับนักประพันธ์เพลงของจุฬารัตน์ก็ห้ามขายผลงานเพลงให้แก่คนนอกวงเช่นกัน อย่างช่วงที่ ลพ บุรีรัตน์ แต่งเพลงบ้านใกล้เรือนเคียงก็เริ่มเป็นที่สนใจของห้างแผ่นเสียงลักกี้แบมมู ถึงกับส่งคนมาทาบทาม ถ้าเขาขอมละเมิดกฎเขาก็จะได้เงินสักก้อนจากการขายเพลง แต่สิ่งที่ตามมาแน่นอนคือถูกไล่ออกจากวงจึงต้องปฏิเสธไป เนื่องจากในเวลานั้นวงจุฬารัตน์เป็นที่พึ่งที่มั่นคงแห่งเดียวที่เขาอาศัยทำกินเลี้ยงตนเองและครอบครัว

วงดนตรีแบบครอบครัวอย่างจุฬารัตน์จะเข้มแข็งอยู่ได้ นอกจากมีกฎระเบียบที่เด็ดขาดยังจะต้องมีหัวหน้าวงซึ่งเป็นที่รักและเคารพของทุกคน จึงจะสามารถประสานความขัดแย้งไว้ได้ เพราะเมื่อมีคนที่มีนิสัยใจคอต่าง ๆ กันไปมาอยู่ร่วมกัน ก็มีโอกาสที่จะไม่ลงรอยกัน มีการแบ่งฝักฝ่ายกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างศิลปินรุ่นพี่กับรุ่นน้อง ถ้าหากมีศิลปินรุ่นน้องที่มีความสามารถโดดเด่นกว่าได้รับการส่งเสริมให้มีชื่อเสียง อาจทำให้รุ่นพี่บางคนริษยาหาเรื่องกลั่นแกล้งกันได้

. . . ผมเป็นคนแข็ง ๆ ประจบสอพลอใครไม่เป็น พนม นพพร แมน เนมิต สังข์ทอง สีใส เป็นนักร้องรุ่นเด็ก อยู่กลุ่มเดียวกับผมก็อาศัยผมเป็นกันชน เป็นปากเป็นเสียงให้ เพราะพวกนั้นยังเด็กไม่มีปากเสียง พวกเขาไปมีเรื่องกับ แคน หลอ ชัย อนุชิต ที่ชอบตีกับรุ่นน้อง ผมซึ่งตอนนั้นมีหน้าที่ร่วมดูแลการแบ่งรายได้ของวงก็เรียกประชุมเด็ก ๆ ในกลุ่มกันที่บ้าน ปรีกษากันว่าเอาแคน หลอ ออกให้ไ้ด้จึงวางแผนให้ทุกคนลูกหนึ่ทุกครั้งทีพวกนั้นเดินเข้ามา ในที่สุดก็มีเรื่องไปฟ้องถึงครูมงคล (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

จากคำบอกเล่าของ ลพ บุรีรัตน์ นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่แบ่งเป็น
 ก๊กเป็นเหล่า ซึ่งนำไปสู่ความอ่อนแอของวงจุฬารัตน์ได้เป็นอย่างดี ในช่วงปี พ.ศ. 2516
 ความขัดแย้งก็เริ่มบานปลายไปสู่จุดจบของวงจุฬารัตน์ เมื่อक्रमงคฺล อมาตยกุล หัวหน้าวงไม่
 สามารถไปควบคุมดูแลวงดนตรีด้วยตัวเอง

. . . สุขภาพของครูท่านอ่อนแอด้วย ครูท่านเป็นโรคหัวใจท่านเลยไปคุมวงเองไม่ได้
 พอหัวหน้าวงไม่ได้ไปก็เป็นธรรมดาที่พวกลูกศิษย์จะเป็นแมวไม่อยู่หนูร่าเริง ไม่อยู่ในกรอบ
 ผู้ใหญ่ในวงก็ไม่มีใจเป็นธรรม ไม่เป็นกลาง คนไหนเอาใจหน่อยก็รัก คนไหนแข็งกระด้างก็แกล้ง
 บางทีไม่ให้ร้อง क्रमงคฺลท่านไม่ได้เป็นเช่นนั้นท่านเป็นผู้นำที่ดี แต่ว่าคนที่ทำหน้าที่แทนครูนั้น
 ไม่ดีเท่าครู ชาย เมืองสิงห์ ทะเลาะกับคนพวกนี้ก็ออก โฉมยิต นพคุณ เหมือนกัน เขาก็ต้องออก
 เพราะคนพวกนี้จากนั้น วงก็เริ่มพังมาเรื่อย ๆ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

เมื่อนักร้องในวงไม่ได้รับความเป็นธรรมเช่นเดิมจึงเป็นเหตุที่จะแยกตัว
 มาจากวงดนตรีของครูของตนทำให้ธุรกิจครอบครัวของวงจุฬารัตน์อ่อนแอลงไป นอกจากนี้ยังได้
 รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกอีกสองปัจจัยได้แก่ การแทรกแซงของนักธุรกิจ หลังจากการเสียชีวิตของ
 สุรพล สมบัติเจริญ ในปี พ.ศ. 2511 และความรุ่งเรืองของภาพยนตร์เพลงใน
 ปี พ.ศ. 2513

. . . ก่อนการเสียชีวิตของ สุรพล สมบัติเจริญ ความนิยมของประชาชนที่มีต่อ
 นักร้องลูกทุ่งนั้น กระจุกตัวอยู่กับวงดนตรีใหญ่ ๆ ที่เป็นศูนย์รวมของนักร้องมีชื่อจำนวนมาก
 มากอย่างวงจุฬารัตน์ วงพยงค์ มุกดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สุรพล สมบัติเจริญ แทบจะผูกขาด
 ความนิยมไว้เสียจนนักร้องใหม่ยากที่จะมีชื่อเสียง ชื่อเสียงเป็นปัจจัยสำคัญในการตั้งวงดนตรี
 ที่เดียว เพราะถ้าไม่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว การตั้งวงดนตรีก็ไม่มีทาง
 จะประสบความสำเร็จ เพราะวงดนตรีลูกทุ่งอยู่ได้ด้วยการออกไปทำการแสดงตามงานต่าง ๆ เช่น
 งานวัด งานประจำปี เป็นการเสนอตัวให้ประชาชนเลือก ถ้าประชาชนไม่เลือกก็ไม่สามารถดำเนิน
 ธุรกิจนี้ต่อไปได้ (ฉกาจ ราชบุรี, 2537)

ด้วยเหตุนี้จึงมีนักร้องไม่มากนักที่จะกล้าแยกตัวออกมาจากวงดนตรีของครูเพลงของคุณ แต่หลังจาก สุรพล สมบัติเจริญถูกลอบสังหาร จึงเป็นการเปิดโอกาสให้กับนักร้องใหม่ได้ขึ้นมามีชื่อเสียงบ้าง ซึ่งส่วนมากก็คือนักร้องที่แยกตัวออกมาจากวงของครูเพลงทั้งหลาย มาตั้งวงดนตรีของตนเองเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ ๆ ของผู้ฟัง

เมื่อมีวงดนตรีเพิ่มขึ้นการแข่งขันก็สูงขึ้น วงดนตรีเกิดใหม่ทั้งหลายจึงต้องพยายามสร้างดนตรีของคุณให้ยิ่งใหญ่กว่าคนอื่น ๆ ด้วยการพัฒนาระบบไฟ แสง สี เสียง มีทีมนักเต้นประกอบเพลงเรียกว่า หางเครื่องที่พร้อมด้วยเครื่องแต่งกายหรูหรา ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก จากวงดนตรีลูกทุ่งแบบเดิมที่ลงทุนเพียงหลักหมื่นต้องลงทุนกันเป็นหลักล้าน หัวหน้าวงดนตรีที่มีชื่อเสียงหารายได้คล่อง ๆ ก็พอที่จะลงทุนดำเนินงานได้ต่อไป ในลักษณะธุรกิจครอบครัวเหมือนเดิม เช่น วงดนตรี ชาย เมืองสิงห์ ผ่องศรี วรนุช เพ็ญใจ พรหมแดน เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จำเป็นจะต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากนายทุน โดยตนเองต้องลดฐานะมาเป็นเพียงลูกจ้างได้เป็นหัวหน้าวงแต่ในนามเท่านั้น ซึ่งในเวลานั้นนายทุนเริ่มให้ความสนใจในธุรกิจวงดนตรี หลังพบว่า สุรพล สมบัติเจริญ มีทรัพย์สินมากมาย ภายหลังเสียชีวิตแสดงว่าธุรกิจนี้สามารถทำกำไรในระดับที่น่าลงทุน ประกอบกับการเชื่อมโยงผลประโยชน์เข้ากับธุรกิจแผ่นเสียง ซึ่งในช่วงปี 2514-2515 ได้หันมาชำระจ้างวิทยุปิดเพลงของนักร้องคือ การสนับสนุนให้มีชื่อเสียง ในขณะที่วงดนตรีลูกทุ่งที่มีนายทุนหนุนหลังสามารถมีชื่อเสียงขึ้นมาอย่างง่ายดายด้วยระบบข้างเปิด วงดนตรีรุ่นครูเพลงอย่างวงจุฬารัตน์ที่ยึดถือรูปแบบการแสดงแบบเดิม ๆ ไม่มีหางเครื่อง ไม่มีระบบไฟ แสง สี ละครเวที อาศัยฝีมือการร้องเพลงของนักร้องเพียงอย่างเดียวก็ค่อย ๆ เสื่อมความนิยมลงและต้องยุบวง เมื่อนักร้องที่เคยเป็นกำลังสำคัญของวงทะยอยออกไปตั้งวงดนตรีของตนเองจนหมด

ปัจจัยอีกประการก็คือ กระแสความนิยมของภาพยนตร์เพลงที่นิยมนำเอานักร้องลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงไปร่วมแสดงและขับร้องเพลงในภาพยนตร์ ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากความนิยมของเพลงลูกทุ่งมาดึงดูดผู้ชมภาพยนตร์ หลังจากความสำเร็จอย่างงดงามของภาพยนตร์เรื่องมนต์รักลูกทุ่ง ของรังษี ทศนพันธ์ ในปี 2513 ก่อให้เกิดกระแสความนิยมในภาพยนตร์เพลงลูกทุ่ง

จนมีภาพยนตร์แนวนี้ตามมาอีกหลายเรื่อง นักร้องลูกทุ่งหลายคนได้ผันตัวเองเข้าสู่วงการภาพยนตร์ไทย ซึ่งรวมทั้งนักร้องของวงจุฬารัตน์อย่าง ชาย เมืองสิงห์ พนม นพพร สังข์ทอง สีใส จนทำให้นักร้องเหล่านี้เป็นที่นิยมของประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ภาพยนตร์ก็แย่งเวลาที่นักร้องเหล่านี้จะทำงานให้แก่วงคันทันทีกันจนกระทั่ง จนกระทบต่อชื่อเสียงของวงจุฬารัตน์

. . . พอหนังเพลงดังใคร ๆ ก็เลยไปเล่นหนังกันหมด พอดคิดถ่ายหนังงานของวงก็ไม่ได้ มีอยู่งานหนึ่ง ถูกล้อมไม่ให้วงดนตรีกลับ เพราะ นพพร นพพร กับสังข์ทอง ไม่ได้ไป ตอนแรกไปประกาศไว้ว่าจะตามมาทีหลัง จนกรมมรดกต้องออกไปสารภาพด้วยตัวท่านเอง เขาจึงยอมปล่อยให้วงดนตรีกลับมาได้ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์. 8 มกราคม 2540)

เมื่อวงจุฬารัตน์ทำให้ผู้ชมผิดหวังบ่อย ๆ เช่นนี้จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่จุดจบของวงดนตรีเร็วขึ้น ในขณะที่นักร้องคนอื่น ๆ มีทางไปที่ดี แต่ ลพ บุรีรัตน์ ยังต้องอาศัยวงจุฬารัตน์หากินไปวัน ๆ อยู่และในเวลานั้น ลพ บุรีรัตน์ เองก็เป็นคนมีครอบครัวแล้ว มีลูกต้องเลี้ยงดู หากไม่เตรียมตัวอยู่ไปเรื่อย ๆ จนวงล้มครอบครัวก็ต้องลำบาก จึงคิดหาทางที่จะหาเงินตั้งตัวสักก้อนหนึ่ง

เมื่อวงจุฬารัตน์ใกล้จะล่มในปี พ.ศ.2515 ลพ บุรีรัตน์ จึงตัดสินใจละเมิดกฎของวง แต่งเพลงขึ้นชุดหนึ่งมี 4 เพลง ไปหาห้างแผ่นเสียงลักกี้แบมบูที่เคยฝากให้ พนม นพพร มาทาบตามไว้ตั้งแต่ตอนที่แต่งเพลง “บ้านใกล้เรือนเคียง” ดัง พร้อมกับร้องบันทึกเสียงให้ด้วยได้มาเพลงละ 500 บาท แล้วจึงไปขอคำปรึกษาเกี่ยวกับอนาคตตัวเองกับครูไพฑูริย์ บุตรจัน ครูก็เห็นว่าสถานการณ์บังคับ จึงมิได้ขัดขวางแต่อย่างใด ทั้งนี้เพื่อมิให้ทางวงจุฬารัตน์รู้ ครูไพฑูริย์ยังตั้งชื่อให้ใหม่เพื่อใช้ในการร้องเพลงว่า “ลพ บุรีรัตน์” เพราะบ้านเกิดอยู่ที่ลพบุรี ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้มาจนเป็นที่รู้จักถึงทุกวันนี้ ปรากฏว่าเพลงในชุดนี้โด่งดังจากเพลงโนราห์หาย แต่ในที่สุดความลับก็แตก เพราะมีคนในวงจำได้ว่าเสียงของนักร้องใหม่ที่ชื่อ ลพ บุรีรัตน์ ก็คือคน ๆ เดียวกับกนก เกตุกาญจน์ ของวงจุฬารัตน์ ดังนั้นเขาจึงลาออกจากวงไปในปีพ.ศ. 2516 เช่นเดียวกับเพื่อนร่วมวงหลายคนทีลาออกไปก่อนหน้านี้

3. จากดาวรุ่งเป็นดาวร่วง (พ.ศ. 2516-2519)

3.1 การตั้งวงดนตรี ลพ บุรีรัตน์

3.2 ชีวิตที่ตกอับของ ลพ บุรีรัตน์

3.1 การตั้งวงดนตรี ลพ บุรีรัตน์

นอกจากเพลง “โนราห์หาย” แล้ว ผลงานเพลงอื่น ๆ ของเขาก็มีชื่อเสียงตามมาอีก เช่น เพลง “ขอลูกก่อน” “เดี๋ยวก็หม่าเสียบห rokok” “ ก็นั่นนะซี” เขาจึงตัดสินใจใช้ทุนของตนเองที่พอจะมีอยู่บ้างจากการอัดแผ่นเสียง ตั้งวงดนตรีของตนเองขึ้น เนื่องจากนักร้องแทบทุกคนเมื่อแยกตัวออกมาจากสังกัดวงดนตรีเดิม ก็จะต้องตั้งวงดนตรีของตัวเอง เนื่องจากนักร้องลูกทุ่งมีรายได้หลักมาจากการนำวงดนตรีออกแสดง ในขณะที่ได้ผลประโยชน์จากการบันทึกแผ่นเสียงเพียงเล็กน้อยและเป็นรายได้เพียงครั้งคราวเท่านั้น

. . . ตอนที่มาเป็น ลพ บุรีรัตน์ แล้วมีงานอัดแผ่นเสียงทั้งร้องทั้งแต่งได้เงินเยอะเลย ออกมาตั้งวงดนตรีของตัวเองปี 2516 เมื่อก่อนวงดนตรีไม่ต้องมีอะไรมาก ไปเช่ารถเขามาคันหนึ่ง วันละ 600 บาท รวมค่าน้ำมันเสร็จไปแสดงตามโรงภาพยนตร์ ที่นั่นเขาก็มีไมค์ให้แก่นักร้องกันไป ไม่มีเครื่องขยายเสียงคิดเหมือนสมัยนี้ นักร้อง นักดนตรี ก็ไปจ้างมาจากที่ต่าง ๆ รวม ๆ แล้ว ประมาณ 50-60 คน ในวงจะมีนักร้องพอมือชื่ออยู่ 2 คน และก็มีนักร้องรุ่นเล็กเป็นมั่งไม่เป็นมั่งก็ร้องกันไป ก่อนเล่นไปแห่โฆษณาคนสนใจกันมาก แต่เวลากลางคืนไม่มีใครไปดู ทำได้ปีเดียวก็เจ๊ง แต่เราก็ได้ประสบการณ์มากขึ้น รู้สังขรณ์เกี่ยวกับคน ถ้าไม่มีให้เขากิน เขาก็ไม่อยู่กับเรา วงจะมีประสิทธิภาพมีระเบียบวินัย วงนั้นจะต้องหาเงินได้ เราจะส่งอะไรเขาก็ทำแล้วถูกใจออก เพราะเงินดี แต่วงอย่างเราบอกอย่างนั้นไม่คืออย่าทำ เขาก็รับปากแต่ก็ทำบางทีแสดงรอบกลางวัน คนดูเข้าน้อย เขาก็แกล้งหลับกับเฉย ต้องซุกขึ้นมาเล่น ก่อนจะออกวงไปเดินสาย นักดนตรีก็มาบอกกับเรา ‘หัวหน้า ๆ แซ่กผมยังอยู่โรงจ่านำ’ ก็ต้องให้เงินมันไปถ่าย มันหาเงินใช้กันวิธีนี้พอรู้ว่าวงจะเดินสายมันก็เอาเครื่องมือเข้าโรงจ่านำกันหมดเอาเงินมาใช้ก่อน เวลาจะไปเราก็ต้อง

ไปถ่ายคืน พอวงเก็บเงินไม่ได้นานเข้า เพื่อนฝูงที่มาช่วยก็ต้องไป เพราะเขาไม่มีจะกิน รถเรียดค่าเช่าหลาย ๆ วันเข้าก็ไม่ยอมไปกับเราเลย ๆ ในที่สุดก็ต้องเลิกวง (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

สาเหตุของความล้มเหลวในการตั้งวงดนตรีของ ลพ บุรีรัตน์ ที่เห็นได้ชัดก็คือเขาไม่มีเงินทุนในการทำวงดนตรีมากนัก เพราะใช้ทุนของตนเอง ซึ่งไม่ต่างอะไรกับระบบธุรกิจครอบครัวในแบบของวงจุฬารัตน์ที่ต้องปิดฉากตนเองลงไปแล้ว จึงไม่อาจแข่งขันกับวงดนตรีลูกทุ่งที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างก็แข่งขันกันสร้างความยิ่งใหญ่ด้วยเงินลงทุนจำนวนมาก ๆ ได้ นอกจากนี้ความล้มเหลวส่วนหนึ่งก็มาจากบทบาทในการนำเสนอตัวเองของ ลพ บุรีรัตน์ ในรูปแบบของนักร้องที่ร้องเพลงตลกสองแง่สองง่าม ซึ่งผลงานเพลงก็ประสบความสำเร็จมีคนฟังสนใจฟังเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ แต่วงดนตรีกลับไม่ประสบความสำเร็จเลย ลพ บุรีรัตน์ ได้วิเคราะห์สาเหตุที่ตนไม่ประสบความสำเร็จในการทำวงดนตรีในครั้งนั้นว่า

. . . เราก็มานึกถึงลักษณะนิสัยบางอย่างของคนไทย เขาชอบอะไรเรียบ ๆ น่ารัก สังกัดได้จากลเกที่พระเอกลิเกเขาจะพูดเพราะ ร้องพระมาก คนเฒ่าคนแก่เขาจึงชอบกันมาก บางทีตลกหล่อกว่าพระเอกเสียอีก แต่คนดูก็ไม่ชอบตลก รูปแบบของไทยเขาชอบพระเอก ลพ บุรีรัตน์ มีภาพเป็นตัวตลก ร้องเพลงเลยไม่ถูกหูคนไทย เราร้องไปเขาสนุก แต่เขาก็กลับไม่ชอบเราอย่าง ศรีคีรี ศรีประจวบ เขาก็เห่กว่าผมอีก แต่เขาร้องเพลงเพราะ ทั้ง ๆ ที่เวลาเขาพูดตลกแล้ว ตลกเก่งกว่าผมอีก พูดไปคนก็หัวเราะลั่น แต่พอเขาร้อง เสียงหวานของเขาก็ลบความเป็นตลกไปหมด (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

3.2 ชีวิตที่ตกอับของลพ บุรีรัตน์

หลังจากหมดเงินไปกับความพยายามจะตั้งวงดนตรี ลพ บุรีรัตน์ ก็อยู่ในสภาพแทบสิ้นเนื้อประดาตัวเช่นเดียวกับชื่อเสียงของ ลพ บุรีรัตน์ ก็จางหายไปจากความทรงจำของผู้ฟังอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับนักร้องประเภทเกิตรีว ดับเร็วที่มีอยู่ดาษดื่นในวงการเพลงลูกทุ่งในเวลา

นั้น จึงไม่มีใครจ้างเขาแต่งเพลงนาน ๆ จะมีเพื่อนที่อยู่ร่วมวงจุฬารัตน์เชิญไปร้องเพลงสักครั้ง เขาเคยพยายามแต่งเพลงนำไปเสนอขาย แต่เมื่อถูกปฏิเสธแบบถูกปฏิเสธมือจึงเกิดทิวณิษยามะตั้งใจไว้ตั้งแต่นั้นว่าจะไม่นำผลงานเพลงของตนออกจากบ้านไปเร่ขายให้ใครอีกจนถึงทุกวันนี้ เมื่อวงการเพลงไม่มีทางไปสำหรับ ลพ บุรีรัตน์ เขาจึงหันไปทำอาชีพอื่นเลี้ยงครอบครัว

... ตอนปี 2516 เคยดั่งมีเงินตั้งวงดนตรี แต่พอ 2518 ผมก็จนแทบแย่งงานก็ไม่มีเพลงก็ไม่มีคนซื้อ ไม่มีใครจ้างแต่งอีก มีรถเก๋งเหลืออยู่คันหนึ่งก็เอาไปเปลี่ยนเป็นรถตู้ ลงทุนช่วยกันกับแฟนทำผิงซัฟฟอกปลอมขายส่งเองตามบ้าน ปีนั้นน้ำก็ท่วมกรุงเทพฯ อีก ขับรถไปส่งผิงซัฟฟอกแฟนเขาก็ต้องลุยน้ำไปขาย ขายได้วันละ 100 ถูง เหนื่อยมากทั้งทำเองส่งเอง แต่กำไรแทบไม่มีในที่สุดก็ต้องหยุดทำ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

ในปี พ.ศ. 2519 ลพ บุรีรัตน์ จึงได้มีโอกาสกลับไปร้องเพลงอีกครั้งกับประจวบ จำปาทอง เพื่อนเก่าจากวงจุฬารัตน์ ซึ่งในเวลานั้นกลายเป็นนายห้างเจ้าของครีมแก้ฝ้ากวนอิม มีโครงการนำวงดนตรีลูกทุ่งออกตระเวนแสดงเพื่อโฆษณาขายสินค้าและจับรางวัล “ประจวบ จำปาทอง เขาเร่ขายครีมกวนอิม ไปตั้งเวทีแสดงดนตรีเชิญกร้องไปร้องตามต่างจังหวัดแล้วมีการจับฉลากส่วนแจกรางวัล ไปร้องเพลงได้เงินมาอาทิตย์ละ 500 ไป 3 วัน ไปสุกร์ เสาร์ อาทิตย์ กลับให้เมียเก็บไว้ 300 ตัวเองเอาไปกิน 200” (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

ร้องเพลงอยู่กับ ประจวบ จำปาทอง อยู่ปีหนึ่ง ลพ บุรีรัตน์ก็ออกมาร้องเพลงในห้องอาหารแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ณ ที่แห่งนั้น ลพ บุรีรัตน์ ก็ได้สร้างสรรค์ผลงานเพลงขึ้นซึ่งส่งผลต่อชีวิตของ ลพ บุรีรัตน์ อีกครั้งหนึ่งเนื่องจากเพลงนั้นทำให้เขาได้โอกาสหวนกลับมาสู่วงการเพลงลูกทุ่งอีกครั้งในฐานะนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งอาชีพอย่างเต็มตัว

4. ชีวิตนักประพันธ์เพลงอาชีพ

4.1 รางวัลเกียรติยศ จุดเริ่มต้นของมืออาชีพ

4.2 การขยายตัวของอุตสาหกรรมเพลงลูกทุ่ง โอกาสของ ลพ บุรีรัตน์

4.1 รางวัลเกียรติยศ จุดเริ่มต้นของมืออาชีพ

... ตอนที่ไปร้องเพลงห้องอาหารที่สุพรรณบุรีได้แต่งเพลง ข้าคือไทย เพราะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน เพราะตอนกลางวันไม่ได้ทำอะไร ร้องเพลงเฉพาะตอนกลางคืน เห็นข่าวนักศึกษาออกมาเรียกร้องวันวายช่วง 6 ตุลา ตอนนั้นเราไม่รู้เรื่องเขาลึก ๆ นึกได้แต่ว่าเอ็งเป็นนักเรียน มีหน้าที่เรียนหนังสือเอ็งก็เรียน ไป จะยุ่งเรื่องการเมืองอะไรกับเขา เราก็เขียนเป็นเพลง ‘หมั่นเรียนเถอะเพื่อน เรียนให้รู้เป็นครูคน เรียนให้เด่นเป็นปัญญาชน อย่าให้คนว่าเป็นปัญญาควาย’ ” (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

ปรากฏว่า ในปีพ.ศ. 2520 เพลง “ข้าคือไทย” ซึ่งขับร้องโดย ก้องเพชร แก่นนคร ก็ได้รับรางวัลเสาอากาศทองคำ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะที่เป็นเพลงที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ สังคม ซึ่งเป็นรางวัลเกียรติยศรางวัลแรกในชีวิตการเป็นนักประพันธ์เพลงของ ลพ บุรีรัตน์ ผลงานรางวัลเกียรติยศครั้งนั้น ได้ทำให้เพื่อนร่วมวงการเพลงลูกทุ่งเริ่มเห็นถึงความสามารถในการประพันธ์เพลงที่มีคุณค่าได้ จึงหาทางช่วยเหลือให้เขาได้กลับเข้ามาสร้างสรรค์ผลงานให้กับวงการเพลงอีกครั้ง ตัวอย่างเช่น กานท์ การณวงค์ นักประพันธ์เพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงก็ยังให้โอกาสแก่เขาในการประพันธ์เพลงนำในภาพยนตร์ไทย “กานท์ การณวงค์ เป็นคนแนะนำให้เชิด ทรงศรี มาหาผมเพราะกานท์เขาสุขภาพไม่ดี ทำไม่ไหว จึงได้มาทำเพลงให้หนังเรื่อง “พ่อไก่แจ้” ของเชิด ทรงศรี แต่งเอง ร้องเองด้วย ” (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

ต่อจากนั้น ลพ บุรีรัตน์ก็มีโอกาสประพันธ์เพลงให้กับภาพยนตร์ไทยอีกหลายเรื่อง เช่น “พ่อปลาไหล” “สะใภ้หัวหน้า” “กองพันทหารเกณฑ์” เป็นต้น แต่คนที่นำ ลพ บุรีรัตน์ กลับมามีชื่อเสียงในวงการเพลงลูกทุ่งอีกครั้งหนึ่ง ก็คือ ประยงค์ ชื่นเย็น นักเรียบเรียงเสียงประสานระดับแนวหน้าของวงการเพลงลูกทุ่ง ซึ่งต่อมาทำงานร่วมกับ ลพ บุรีรัตน์ มาในผลงานหลายชุด

. . . ร่วมงานกับ ลพ บุรีรัตน์ ครั้งแรกในช่วง ที่ชีวิตของ ลพ บุรีรัตน์ ย่ำแย่ที่สุด เมื่อยจะคลอคลุกยังไม่มียังเงินค่าหม้อ ปี 2520 ช่วงนั้นผมพอจะมีชื่อเสียงแล้ว พอได้งานมาจากบริษัทไรต้า ก็ดึง ลพ บุรีรัตน์ มาทำงานเพลงให้กับ ผ่องศรี กับยอดรัก พอเพลง ‘จำใจดู’ ดัง ลพ ก็เริ่มมีงานเข้ามาอีก 5-6 ปี ก็ล้มตาอำปากได้ จากนั้นจึงได้ร่วมงานกันมาตลอด (ประยงค์ ชื่นเย็น, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2540)

4.2 การขยายตัวของอุตสาหกรรมเพลงลูกทุ่ง โอกาสของ ลพ บุรีรัตน์

การกลับเข้ามามีบทบาทของ ลพ บุรีรัตน์ ในฐานะนักประพันธ์เพลงอาชีพนั้น เป็นผลมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจเพลงลูกทุ่ง จนอยู่ในระดับอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของธุรกิจแผ่นเสียง ซึ่งมีปัจจัยผลักดันอยู่สองประการ คือ

ประการแรก การพัฒนาเทคโนโลยีสื่อบันทึกเสียงแบบใหม่ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2515 ในรูปของเทปคาสเซ็ท ซึ่งศักยภาพในการผลิตผลงานเพลงในเชิงอุตสาหกรรมเหนือกว่าระบบแผ่นเสียงที่มีอยู่เดิมมาก เนื่องจากมีคุณภาพเสียงที่ดี และมีราคาถูกทั้งตลับเทป และเครื่องเล่นเทป ทำให้เป็นที่แพร่หลายไปทั่วประเทศไทยอย่างรวดเร็ว

ประการที่สอง ออกพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ปีพ.ศ. 2521 การออกกฎหมายฉบับนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากเทคโนโลยีเทปคาสเซ็ท เนื่องจากกระยะแรกเทปคาสเซ็ทที่จำหน่ายในประเทศไทยเป็นเพลงสากลที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และเมื่อเทปเพลงสากลกลายเป็นที่นิยม

มากขึ้น บริษัทที่เกยผลิตแผ่นเสียงอยู่แต่เดิมจึงเห็นโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์โดยไม่ต้องลงทุนมากนัก โดยการบันทึกเพลงจากแผ่นเสียงซึ่งมีทั้งเพลงสากลและเพลงไทยสากล ลงเทปคาสเซ็ทออกจำหน่ายอย่างกว้างขวาง โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงานแต่อย่างใด ซึ่งธุรกิจแบบนี้เรียกกันว่า “เทปผี” เจ้าของผลงานเพลงที่เสียประโยชน์จึงรวมตัวกันเรียกร้องผ่านสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ไปยังรัฐบาลเพื่อให้ออกกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์เจ้าของผลงานเพลง ทำให้ธุรกิจเทปผีกลายเป็นธุรกิจนอกกฎหมาย บริษัทแผ่นเสียงและเทปเหล่านั้นจึงพยายามหาทางออก โดยการเป็นผู้ผลิตผลงานเพลงเสียงเอง ธุรกิจแผ่นเสียงและเทปจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีทั้งส่วนที่ขยายมาจากบริษัทแผ่นเสียงเดิม และก่อตั้งบริษัทเทปขึ้นมาใหม่อีกเป็นจำนวนมาก

จากสภาพการณ์ดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ธุรกิจเพลงลูกทุ่งก้าวเข้าสู่การเป็นอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ และผลงานเพลงลูกทุ่งก็กลายสภาพจากศิลปะเพื่อความบันเทิงมาเป็นสินค้าบริโภค ในรูปของเทปคาสเซ็ท ซึ่งสอดคล้องกับการขยายตัวของวงการเพลงลูกทุ่งที่มีนักร้องเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ความต้องการผลงานเพลงเพื่อป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมเทปคาสเซ็ทจึงพุ่งขึ้นจากเดิมหลายเท่าตัว เนื่องจากเทปคาสเซ็ทหนึ่งม้วน จะต้องมีผลงานเพลง 10-12 เพลง จึงจะเต็มม้วน ในขณะที่แผ่นเสียงอัดเพลง 2 เพลง สำหรับ (แผ่น 78) หรือ 4 เพลง สำหรับ (แผ่น 45) ก็เต็มแผ่นออกจำหน่ายได้แล้ว เมื่อบันทึกในเทปคาสเซ็ท ถ้าหากมีนักร้องมีผลงานเพลงออกมาสัก 10 คนพร้อมกัน ความต้องการเพลงจะมีมากถึง 100-120 เพลงเลยทีเดียว

ในขณะที่มีความต้องการผลงานเพลงอย่างมาก แต่ในวงการเพลงลูกทุ่งกลับมีนักประพันธ์เพลงที่มีความสามารถสูง ๆ อยู่น้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนนักร้องที่ต้องการผลงานเพลงมาป้อน เนื่องจากการสร้างนักประพันธ์เพลงเก่ง ๆ ขึ้นมาคนหนึ่งนั้นยากกว่าการสร้างนักร้องมาก ซ้ำยังค้ำคือนักร้องทั้งเรื่องรายได้ และชื่อเสียง จึงไม่มีใครอยากมาเป็นนักประพันธ์เพลงมากนัก นักประพันธ์เพลงจำเป็นจะต้องมีทั้งพรสวรรค์ มีพื้นฐานการศึกษาอย่างพอเพียง ประกอบกับการได้รับถ่ายทอดหลักการแต่งเพลงลูกทุ่งอย่างถูกต้อง จากครูเพลงรุ่นเก่า และยังคงต้องสั่งสมประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ จากการใช้ชีวิตในวงการเพลงลูกทุ่งเป็นเวลา

ยาวนาน ซึ่งในเวลานั้นสถาบันที่จะสามารถผลิตศิลปินนักประพันธ์เพลงได้อย่าง วงจุฬารัตน์ ก็ไม่มีอีกแล้ว เพราะวงดนตรีลูกทุ่งในระบบธุรกิจนั้น ไม่ใช่โรงเรียนที่จะให้ใครมาเรียนอีกต่อไป และครูเพลงรุ่นเก่าที่สามารถถ่ายทอดวิชาประพันธ์เพลงอย่างครูไพฑูริย์ บุตรชั้น ท่านก็หาชีวิตไม่แล้ว ดังนั้นผลงานเพลงลูกทุ่งในยุคธุรกิจอุตสาหกรรม จึงมักจะเป็นผลงานเพลงของนักประพันธ์เพลงเพียงไม่กี่ท่าน และแต่ละท่านก็สร้างผลงานเพลงออกมาเป็นจำนวนมาก เช่น ชลธิ์ ธารทอง กานท์ การุณวงศ์ ฉลอง ภู่อ่าง สุชาติ เทียนทอง ชวนชัย นิมวงศ์ พงศ์ มุกดา ประดิษฐ์ อุดตะมั่ง สภาพเช่นนี้จึงเปิดโอกาสให้นักประพันธ์ที่มีฝีมืออย่าง ลพ บุรีรัตน์ ได้กลับมาสร้างผลงานอีกครั้ง

เขาเริ่มทำงานเพลงป้อนให้กับระบบอุตสาหกรรมเพลงลูกทุ่งในปีพ.ศ. 2522 และประสบความสำเร็จจากเพลง “จำใจดู” ที่ขับร้องโดย ยอดรัก สลักใจ และเพลง “เอียงแก้มคอย” ขับร้องโดย ผ่องศรี วรนุช ซึ่งผลิตโดยห้างแผ่นเสียงตราจระเข้ ของสุรชัย วงศ์คำเนินสะดวก ทำให้ ลพ บุรีรัตน์ เริ่มฟื้นตัวจากความยากจน พร้อม ๆ ทำให้ชื่อของเขาเริ่มเป็นที่รู้จักในวงการเพลงอีกครั้ง จากนั้นเขาก็ได้รับการว่าจ้างให้ประพันธ์เพลงให้กับนักร้องจนประสบความสำเร็จอีกหลาย ๆ คน เช่น ศรีเพชร ศรีสุพรรณ จากเพลง “เข้าวรวรอ” และ “มอเตอร์ไซค์ทำหล่น” ยอดรัก สลักใจ จากเพลง “แบ่งคนละครึ่ง” และ “สามสิบยังแจ๋ว” สายัณห์ สัญญา จากเพลง “กลีบดห้อยเบอร์ห้า” พุ่มพวง ดวงจันทร์ จากเพลง “สาวนาสั่งแฟน” เป็นต้น ทำให้ชื่อเสียงของ ลพ บุรีรัตน์ ขึ้นไปอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่ นักประพันธ์เพลงลูกทุ่งระดับแนวหน้าทั้งหลาย

ในระยะเริ่มต้นเป็นนักประพันธ์เพลงอาชีพของ ลพ บุรีรัตน์ นั้นเขาก็ยังไม่มีอำนาจต่อรองกับนายทุนในวงการลูกทุ่งได้มากนัก เพราะเขามีความจำเป็นต้องใช้เงิน และต้องทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว แม้จะถูกเอารัดเอาเปรียบ เช่น ต้องทำสัญญาขายเพลงแบบขายขาด หรือไม่ก็ทำสัญญาผูกมัดเป็นเวลานานนับสิบปี มิให้ ลพ บุรีรัตน์ นำเพลงเดิมไปขายให้ใครได้อีก เป็นต้น

5. คู่ความเป็นหนึ่งในวงการเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2528-2540)

- 5.1 การปรับตัวให้อยู่รอดในยุคอุตสาหกรรม
- 5.2 การบุกเบิกลูกทุ่งแนวสตรีง
- 5.3 ลพ บุรีรัตน์ กับกระแสการผลิตซ้ำเพลงเก่า
- 5.4 การเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์

5.1 การปรับตัวให้อยู่รอดในยุคอุตสาหกรรม

เมื่อ ลพ บุรีรัตน์ เข้ามาเป็นนักประพันธ์เพลงในระบบธุรกิจอุตสาหกรรม ทำให้เขาได้เรียนรู้ชั้นเชิงธุรกิจจากประสบการณ์ตรงที่เขาได้ถูกเออาร์ดี เอาเปรียบ จากนายทุนบริษัทเทปได้แก่ การพยายามจำกัดชื่อเสียงของนักประพันธ์เพื่อมิให้เรียกกร้องค่าแต่งเพลงสูงขึ้น

... ทำเพลงเข้าเวรรอให้บริษัท สบายดี โดยมนต์ เมืองเหนือ เป็นตัวกลางติดต่อ ตอนแรกคุยกันว่า 35 เพลง 30,000 รุ่งขึ้นเข้าบริษัท กลายเป็น 45 เพลง 30,000 เขาชอบบีบเพื่อนฝูง เพื่อเอาใจนาย บังเอิญซुकเข้าเวรรอดัง พอดังกลับโดนเบรกกแล้วเราจะดั่งเกินไป ซुकที่สองทำให้อยอดรัก ซुकพระรองร้องไห้ เขาไม่ยอมเชียว พอดีบริษัทขอโซน่าติดต่อให้ไปทำเพลงก็มาดั่งเพลงแบ่งคนละครึ่ง จากนั้นก็ทำกับโซน่าอยู่เรื่อย ๆ ตอนแรกเคยได้เพลงละ 2,000 บาท พอดังก็ขึ้นราคาเพลงเป็น 3,000 บาท เมื่อบริษัทเดิมติดต่อให้กลับมาทำอีกก็เล่นตัวได้ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

เมื่อถูกเอาเปรียบจากบริษัทหนึ่ง เขาก็หาทางออกโดยย้ายไปทำให้กับอีกบริษัทที่เป็นคู่แข่ง เมื่อเพลงประสบความสำเร็จก็จะใช้โอกาสนี้ขึ้นค่าเพลงไปตามลำดับ เมื่อ ลพ บุรีรัตน์สามารถสร้างผลงานที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ชื่อเสียงที่เขาได้รับและฐานะทางการเงินที่ดีขึ้น ได้กลายอำนาจต่อรองที่จะสามารถตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ที่จะได้รับไว้ว่าจะเป็นการเบิกจ่ายเงิน การทำสัญญา การขายเพลงแบบหมดยกซुक เป็นต้น ดังที่ ลพ บุรีรัตน์ได้เล่าถึงการตั้งเงื่อนไขทางธุรกิจที่เขาสร้างขึ้น

... สมัยนั้น (พ.ศ. 2526) ได้เพลงละ 4,000 ชุดละ 40,000 เบิกทีละ 10,000-20,000 ผมไม่เอาต้องเบิกหมด เราตั้งกฎเกณฑ์ไว้แบบนี้ ถึงไม่มีจะกินก็ไม่ขายให้ อีโซน่าซื้อเพลงไปชุดหนึ่ง แต่ไม่ยอมออกหมดแบ่งเป็น 2 ชุด เราทุ่มเทไปแทบตาย มีแต่เพลงดี ๆ เพราะเราต้องการชื่อเสียง แต่เขาไม่คิดเช่นนั้น เขารู้ว่าเพลงดี ก็เอาแบ่งครึ่งในชุด ‘สาวนาสั่งแฟน’ ที่จริงชุดนี้ต้องเป็นของ ศิรินทรา ทั้งชุด พอทำดนตรีเสร็จเขาแบ่งครึ่งหนึ่งไปให้หุ่มพวง ส่วนศิรินทราได้เพลง ‘หลงมนต์ คน F.M.’ ไป สัญญาที่ต้องเป็นของอีโซน่ามีกติกาหุ่มหิมสัญญาฉบับที่แล้วเป็นอย่างหนึ่ง อ่าน ๆ ไปพบว่า ฉบับต่อมามีอะไรเพิ่มขึ้นมาอีกที่จ้องจะเอาเปรียบเรา เราเลยกำหนดว่า 1) ต้องใช้สัญญาของสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยถือเป็นสัญญากลางซึ่งไม่เข้าข้างใคร 2) ต้องขึ้นราคาเพลงเป็น 5,000 บาท 3) ชื่อไปต้องออกเทปทั้งหมดห้ามแยกชุด คังแล้วแยกแล้วแยกได้ไม่เป็นไร เราตั้งเงื่อนไขนี้ตั้งแต่ปี 2527 แต่เขาไม่ยอม จึงหยุดทำให้อีโซน่าไปหนึ่งปี เอาคนอื่นมาทำแทนไม่ประสบความสำเร็จ ปีต่อมาจงเรียกเราเข้าไป ทำโดยยอมตามเงื่อนไขของเราในชุด ‘อ้อฮ้อ หล่อจิง’ ” (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

อย่างไรก็ตาม ลพ บุรีรัตน์ ก็ยังไม่ยอมทิ้งมาตรฐานทางศิลปะในการสร้างงานเพลงของคนซึ่งเป็นสิ่งที่ ถ่ายทอดมาจาก ครู

... ความสำเร็จของเพลงถึงไม่ได้อยู่ที่ความเก่งกาจของเราฝ่ายเดียว แต่เราจะต้องรักษามาตรฐานการทำงานของเราไว้ให้ดี งานทั้งหมดอย่าทำซุ่ย ๆ เพราะมันจะมีผลต่อเราภายหลัง มันไม่ตาย นักร้องคนไหนมาให้แต่งผมแต่งเต็มสมองหมด เพลงนี้ถ้าใครร้องไม่ดังจะให้คนอื่นร้องก็ได้ถ้างานเราดีจริง ๆ (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

นอกจากนั้น ลพ บุรีรัตน์ ยังคงทำตามอุดมการณ์ที่จะเขียนเพลงที่มี เนื้อหาสร้างสรรค์สังคม หลังจากได้กำลังใจจากรางวัลที่ได้รับจากเพลง “ ข้าคือไทย ”

... เพลง ‘ข้าคือไทย’ ก้องเพชร แก่นนคร เป็นผู้ร้องจนได้รับรางวัลเสาศาอากาศทองคำในด้านคำร้องยอดเยี่ยม จากนั้นมาปี 2521 เริ่มมีงานทำ สัญญา พรนารายณ์ เขาชวนให้มาปั้น นักร้อง เราก็หานักร้อง สุขสันต์ นิรันดร์ พร้อมส่งเพลงแม่พระธรณีไทย พุดถึงเรื่อง

คอมมิวนิสต์ ในสมัยนั้นมีเยอะ ‘ไอ้ลูกเอ๋ยลูกไทยที่ในป่า ลีนปัญญาแล้วหรือลูกคงถูกแขง ถ้าลูกแม่หันมาฆ่ากันเอง ด้วยลัทธิเสงเคร็งมันบังตา’...เพลงนี้เกือบจะได้รางวัลอีกปีซ้อน แต่บังเอิญชลธิ ธารทอง เขาเขียนเพลง ‘ใต้ถุนธรณี’ เป็นเพลงสร้างสรรค์ประเภทเดียวกันแล้วไปสู้กัน เขาเอาไพรวลัย ลูกเพชร นักร้องมีชื่อกว่าร้อง เขาเลยได้ จากการแพ้ชลธิวันนั้นก็ยึดถือว่าปีหน้าเอาใหม่ แต่งมาได้ 2 เพลง ‘พ่อสยาม’ กับ ‘รางวัลนักรบ’ ซึ่งอยู่ในชุด ‘จำใจดู’ ได้รางวัลแผ่นเสียงทองคำปี 2522 ทั้งสองเพลง (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2540)

ตั้งแต่นั้น ลพ บุรีรัตน์ ก็จะต้องแต่งเพลงสร้างสรรค์ รวมไว้ในงานเพลงอย่างน้อยเพลงหนึ่งทุกครั้ง ทำให้ผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ ไม่เพียงเป็นที่ต้องการของผู้ผลิตเทปเพราะได้รับความนิยมจากผู้ฟังแล้ว ลพ บุรีรัตน์ ยังได้รับการยกย่องจากแวดวงศิลปินด้วยกันในฐานะที่เป็นครูเพลงที่สร้างผลงานที่มีคุณค่าทั้งต่อสังคมและในแง่ศิลปะ

ดังจะเห็นได้จากรางวัลเกียรติยศหลายรางวัลที่ได้รับนับตั้งแต่ รางวัลพระราชทานเสาศาครทองคำ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเพลง “ข้าคือไทย” ที่ขับร้องโดย ก้องเพชร แก่นนคร ในปีพ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นรางวัลแรกในชีวิต ในปีพ.ศ. 2522 ได้รับรางวัลพระราชทานแผ่นเสียงทองคำจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากเพลง “รางวัลนักรบ” ขับร้องโดย ยอดรัก สลักใจ พ.ศ. 2525 ได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเพลง “ทำดีชะที่เถอะน่า” พร้อมด้วยโล่ให้เชิดชูเกียรติในฐานะ นักประพันธ์เพลงตัวอย่าง การรักษาคุลยภาพระหว่างการเป็นคนขายเพลงกับความเป็นศิลปินที่ ลพ บุรีรัตน์ ใช้เป็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงคือ กุญแจสำคัญที่ทำให้เขาสามารถปรับตัวอยู่รอดได้ในสภาพที่ วงการเพลงไทยได้ก้าวมาสู่ระบบธุรกิจอุตสาหกรรมได้อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี

5.2 การบุกเบิกลูกทุ่งแนวสตรีง

ระบบทุนนิยมซึ่งนำสังคมไทยก้าวไปสู่ความทันสมัย ก็ได้เปิดให้วัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามามากขึ้นทุกที รวมทั้งดนตรีจากตะวันตกซึ่งพัฒนาไปเป็นเพลงไทยสากลแนวสตรีงและแนวร็อค ก็เริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง เพลงแนวสตรีงได้รับการประเมินว่าเป็นเพลงที่ทันสมัยของคนผู้มีรสนิยมแบบฝรั่ง ในขณะที่เพลงลูกทุ่งกลับถูกมองว่าเป็นเพลงที่เชยไร้รสนิยม เพราะเป็นเพลงที่นิยมกันในหมู่ชาวไร่ ชาวนา กรรมกร คนยากจน ตามต่างจังหวัด ความรู้สึกแบ่งแยกระหว่างคนเมืองกับคนบ้านนอก เพลงสตรีงกับลูกทุ่งยังถูกเน้นย้ำด้วยอิทธิพลของสื่อมวลชน โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ทั้ง ๆ ที่คำว่า “ลูกทุ่ง” นั้นเกิดจากวงการโทรทัศน์ แต่ในรายการโทรทัศน์กลับคิดกันเพลงลูกทุ่ง พบแต่คอนเสิร์ตของนักร้องแนวสตรีง และทั้ง ๆ ที่เพลงลูกทุ่งเติบโตมาจากสื่อวิทยุกระจายเสียง แต่พอมีคลื่น F.M. เกิดขึ้น ก็เกิดการแบ่งแยกไปว่า A.M. เป็นคลื่นของคนต่างจังหวัดก็เปิดเพลงลูกทุ่งไป คลื่น F.M. เป็นคลื่นของคนกรุงเทพฯต้องเปิดแต่เพลงสตรีง หลายสถานีถึงขนาดออกกฎหมายห้ามเปิดเพลงลูกทุ่งเพราะกลัวเสียภาพพจน์

เพลงลูกทุ่งนอกจากจะเสียเปรียบในโอกาสที่จะใช้สื่อแล้ว ความอ่อนแอของธุรกิจเพลงลูกทุ่งส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นจากปัญหาภายในวงการเพลงลูกทุ่งเอง เมื่อการสร้างสรรค์ผลงานเพลงลูกทุ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางธุรกิจ จึงมีผลิตผลงานสร้างสรรค์ปีกันจนเพื่อ และต้องแข่งขันกันเองอย่างรุนแรง จนมีสภาพ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” นอกจากนั้นธุรกิจเพลงลูกทุ่งยังต้องเผชิญกับคู่แข่งจากธุรกิจเพลงไทยสากลแนวสตรีง ซึ่งมีบริษัทที่ผลิตผลงานเพลงแนวสตรีงเกิดขึ้นใหม่มากมาย เช่น บริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (ก่อตั้ง พ.ศ. 2526) บริษัท คีตาแผ่นเสียงและเทป จำกัด (ก่อตั้ง พ.ศ. 2530) บริษัท นิธิทัศน์ โปรโมชั่น (ก่อตั้ง พ.ศ. 2528) เป็นต้น ซึ่งบริษัทเหล่านี้มีการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ผลงานที่ออกมาจะมีการทำงานประสานกันของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสรรคผลงานเพลง การจัดจำหน่ายหรือการ โปรโมชัน

ในขณะที่การทำธุรกิจเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่ กลับทำงานออกมาอย่างง่าย ๆ ต่างคนต่างทำไป ตามใจของนายทุนไม่ได้มีการวางแผนประสานงานกันแต่อย่างใด การที่ผลงานเพลงและนักร้องลูกทุ่งจะโด่งดังขึ้นมาได้ จึงมักจะเป็นเรื่องของโชคมากกว่า ดังที่ มนต์ เมืองเหนือ นักลงทุนผลิตผลงานเพลงลูกทุ่งได้พูดถึงวิธีการทำงานของตนเองว่า

... บางทีนักร้องที่จะอัดเสียงยังไม่รู้ตัวเลย คนอัดไม่ได้รู้ คนรู้ไม่ได้อัด เราตั้งใจจะอัดคนนี้ คนนี้ไม่มา เราก็เอาอีกคนมาอัด ผมไม่เคยวางแผนอะไร ผมมุ่งจะทำอะไรก็จะเอาของผมอย่างนี้ ห้องอัดไหน ผมก็จะอัด ผมนั่งเรือไปห้องอัดแถวคลองบางกอกน้อย ห้องอัดเขาเลิกทำแล้ว เขาก็บอกอย่าให้ทำเลย ห้องนี้เสียแล้ว ผมก็จะอัดห้องนี้ (มนต์ เมืองเหนือ, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2540)

อย่างไรก็ตามก็มีบริษัทผลิตผลงานเพลงลูกทุ่งส่วนหนึ่ง พยายามปรับปรุงการจัดการของตนเอง คุณชัยยันต์ ชูตระกูล อดีตผู้จัดการฝ่ายผลิตของบริษัท โอโซน่า ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

... ในปัจจุบันนี้ ลูกทุ่งมันก็ไม่ต่างจากเมื่อก่อน พวกเราไม่ชอบวิวัฒนาการในที่นี้ หมายความว่าเราต้องเลิกระบบเก่าได้แล้ว ระบบเก่าที่ทำอะไรง่ายเกินไปมาถึงก็ทำดนตรีเสร็จก็ร้อง ระบบใหม่ นักร้องจะร้องเพลงสักชุดหนึ่ง เลือกเพลงกันมากี่เพลงทำ Demo (เพลงตัวอย่าง) ฟังกัน ร้องแล้วดีหรือไม่ ร้องสูงต่ำเป็นอย่างไร ฟังกันให้ดี เมื่อฟังแล้วพอใจ แล้วจึงให้ Arranger เอาไปทำดนตรี อยากรู้ได้ดนตรีอะไร มาคุยกันบนโต๊ะ ถ้าลูกทุ่งมาทำอะไรกันบนโต๊ะแบบนี้ ลูกทุ่งจะได้เกิดกันอีกเยอะที่ผ่านมา อีก 60-70% ยังทำกันวิธีเดิมอยู่ คือ ชื่อเพลงมาเสร็จก็ทำดนตรีเอา นักร้องมาใส่เสียง ไม่มามาวางคาแรคเตอร์กันให้ดี ณ วันนี้ลูกทุ่งทำไม่มันถอยหลังแล้วสตริงเขาถึงเดินหน้า เพราะลูกทุ่งเรายังเป็นอย่างนี้ (ชัยยันต์ ชูตระกูล, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2540)

ระบบใหม่ของการสร้างสรรค์ผลงานเพลงลูกทุ่งที่กล่าวถึงนี้ กลายเป็นที่มาของปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในวงการเพลงลูกทุ่งในปี 2528 ผลงานในชุดอื้อหือ หล่อจ้ง ซึ่งเป็น

ผลของความคิดสร้างสรรค์ของ ลพ บุรีรัตน์ ที่มีเนื้อหาเพลงที่พลิกบทบาทของผู้หญิงในเพลง ลูกทุ่งจากเดิมที่เก็บกดความรู้สึก ตกเป็นฝ่ายถูกกระทำ มาเป็นผู้หญิงที่กล้าพูด กล้าทำ กล้าเปิดเผยความรู้สึก ฉลาดรู้ทันคน ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทใหม่ของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ นักร้องผู้มีศักยภาพสูงที่ถูกปรับปรุงให้ทันสมัยทั้งรูปโฉม ลีลาการร้อง การเต้น เช่นเดียวกับภาคดนตรีสมัยนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากเพลงแนวสตริง จากฝีมือการเรียบเรียงของประยงค์ ชื่นเย็น และเอนก รุ่งเรือง ประสานเข้ากับโปรโมชันในรูปแบบใหม่ เช่น มิวสิกวิดีโอ จากแนวความคิดของ ชัยยันต์ ชูตระกูล ซึ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็คือนักร้องลูกทุ่งคนแรกที่บุกเบิกมิวสิกวิดีโอของวงการเพลงไทย ทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นผลงานเพลงที่ปฏิวัติเพลงลูกทุ่งได้อย่างลงตัวในทุก ๆ ด้าน ผลคือผลงานชุดนี้ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นขวัญใจของผู้ที่นิยมเพลงลูกทุ่งเท่านั้น แต่ความนิยมในตัวเองได้ทำลายเส้นแบ่งรสนิยมของผู้ฟัง ซึ่งก่อนหน้านี้ถือว่าผู้ที่มีรสนิยมดีจะต้องฟังเพลงฝรั่ง เพลงสตริงแต่เพลงลูกทุ่งของพุ่มพวงได้กลายเป็นเพลงยอดนิยมที่ฟังได้ทุกชนชั้น ในขณะที่ ลพ บุรีรัตน์ ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของพุ่มพวงก็ได้กลายมาเป็นสูตรสำเร็จของการสร้างนักร้องหญิงมาจนถึงทุกวันนี้ ถึงกับมีผู้กล่าวว่าถ้าหากจะทำเทพีให้รอดต้องใช้สูตร ลพ-ประยงค์หรือเอนก-และพุ่มพวง

จากสูตรสำเร็จนี้เอง ทำให้ ลพ บุรีรัตน์ ได้ร่วมงานประพันธ์เพลงให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ ในลักษณะที่เกือบจะผูกขาดกันทุกชุดติดต่อกัน แล้วประสบความสำเร็จแทบทุกชุดด้วยการทำงานที่เข้าหากัน

...เนื่องจากร่องของการทำงานมันลงตัวกัน นับตั้งแต่สำเนียงภาคกลางก็เป็นคนภาคเดียวกัน พ่อของผมนี่เคยเป็นนักแหล่ ส่วนพุ่มพวงโดยสายเลือดก็มาจากพ่อเพลงแม่เพลงย่านสุพรรณ พ่อของพุ่มพวงก็เป็นลิเกเก่า สำเนียงสุพรรณก็จะถูกร้องเสียงกับลูกทุ่งมาก นักร้องจากสุพรรณจึงดังแทบทุกคน มีเสน่ห์อย่างประหลาด เพลงพื้นบ้านภาคกลางพอเอามาเขียนให้พุ่มพวงก็ร้องได้ลงตัวทันที เดิมพุ่มพวงเคยร้องเอื้อนแบบลูกทุ่งทั่ว ๆ ไป พอให้ร้องเพลงหัวใจว่าแห้วให้เอื้อนแบบเพลงพื้นบ้านกลับร้องได้ดีกว่าที่แล้ว ๆ มาก (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)

5.3 ลพ บุรีรัตน์ กับกระแสการผลิตซ้ำเพลงเก่า (พ.ศ. 2530-2540)

จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจเพลงสตริง ซึ่งมีกลุ่มผู้ฟังเป็นวัยรุ่นยุค เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ทำให้เพลงสตริงสำหรับวัยรุ่นแพร่หลายเต็ม ตลาดไปหมด จึงเกิดช่องว่างสำหรับกลุ่มผู้ฟังวัยผู้ใหญ่ ที่ไม่มีเพลงสำหรับเขาเหล่านั้น ค่ายเทป นั้นทั้งหลายได้สังเกตเห็นผลประโยชน์ที่จะได้จากผู้ฟังที่เป็นผู้ใหญ่นี้ จึงหันนำเอาเพลงเก่าที่มีคุณค่า และเป็นที่ยังรู้จักนำกลับมาผลิตใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2530-2531 เพลงเก่าโดย เฉพาะแนวลูกกรุงได้นำกลับมาเรียบเรียงเสียงประสานขับร้อง บันทึกเสียงใหม่ไม่ว่าจะร้องโดย นักร้องรุ่นใหม่ เช่น ชูช่อ 1 เยื่อไม้ 2 บานเช้า บานเย็น ขับร้องโดย อรวี สัจจานนท์ และ วีระ บำรุงศรี จากค่ายคีตาเรคคอร์ด ชูช่อ ธงไชย พ.ศ. 2501 ขับร้องโดย ธงไชย แมคอินไตย์และ ชูช่อ “เพลงหวานเมื่อวานนี้” ของ นันทิดา แก้วบัวสาย จากแกรมมี่เอนเตอร์เทนเมนท์ ชูช่อ “ตราบนิรันดร์” ชูช่อ 1-3 จากค่าย RS โปรโมชัน หรือจะเป็นการนำเอานักร้องคันทันฉบับจริง ๆ อย่าง สุเทพ วงศ์กำแหง ชรินทร์ นันทนาคร สวลี ผกาพันธุ์ กลับมาขับร้องใหม่ ในผลงานเพลงที่ใช้ชื่อว่า “มหามตะนิรันดร์กาล” ของค่าย นิธิทัศน์ โปรโมชัน และแล้วกระแสการอนุรักษ์เพลง เก่า ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันว่าทำเพื่ออนุรักษ์หรือเพื่อการค้าก็ได้แพร่มาสู่วงการเพลงลูกทุ่ง

นับตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. 2532 มีการกล่าวถึงการอนุรักษ์เพลงลูกทุ่ง การรื้อฟื้น เพลงลูกทุ่งขอดีนิยมเก่า ๆ นำมาร้องใหม่ ตลอดจนเริ่มมีการถกถึงอนาคตของเพลงลูกทุ่งว่าจะ ยังคงอยู่ต่อไป หรือจะเสื่อมสูญหายไปจากสังคมไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดงานถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่งขึ้น เมื่อวันที่ 25-26 มิถุนายน พ.ศ. 2533 โดยเชิญนักร้องเพลง ลูกทุ่งขอดีนิยมรุ่นเก่ามาแสดง เชิญผู้ประพันธ์เพลงลูกทุ่งและนักวิชาการมาอภิปราย ทำให้ผู้คน เริ่มหันมาเอาใจใส่เพลงลูกทุ่งมากขึ้น บริษัทเทปบางแห่งคัดเลือกเพลงลูกทุ่งเก่า ๆ มาปรับเข้ากับ คนตรีสมัยใหม่และอัดเสียงใหม่เพื่อจำหน่าย (จินตนา คำรังเลิศ, 2534)

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก็มีโครงการต่อเนื่องเกี่ยวกับ เพลงลูกทุ่งตามมาอีก ได้แก่ การจัดงานถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย ภาค 2 เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2535 โครงการทั้งหลายที่ภาครัฐบาลจัดขึ้นนี้ ทำให้วงการเพลงลูกทุ่งพอที่จะกระเตื้องขึ้น

มาบ้าง แต่ทว่าสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนที่สุด ก็คือ กระแสความนิยมในการนำเอาเพลงลูกทุ่งเก่ามาผลิตซ้ำ เพื่อจำหน่ายซึ่งดูเหมือนว่าผู้ที่จะได้รับประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยก็คือ ค่ายเทปนั่นเอง

... ตั้งแต่มีงานกึ่งศตวรรษลูกทุ่ง นักร้องตัวจริง ๆ ก็พอเลี้ยงตัวได้ ถ้าไม่มีกึ่งศตวรรษ ก็คงจะไม่ไหว คงจะทรุดไปเรื่อย ๆ เพราะคนที่มีทุนมากเท่านั้นที่จะอยู่รอดได้ นักร้องที่ไม่มีทุนก็ต้องไปเซ็นสัญญากับนายทุนเขา มาเห็นความสะท้อนใจตอนเข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพฯ ถวายรายได้ เป็นพระราชกุศล นักร้องที่ได้รับรางวัลบางคน ไปไม่ได้ ดิดคหังเทป ขัดผลประโยชน์กับเขา เขาก็ไม่ให้ไป (ชาย เมืองสิงห์, สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2540)

ศิลปินบางคนยังมองงานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยเป็นเพียงเครื่องมือของบริษัท เทปสร้างกระแสเพื่อให้ขายเพลงเก่าได้

... การจัดงานนี้เป็นเรื่องจินตนาการเพื่อเจ้อ เพลงลูกทุ่งไม่ได้สูญหายไปจากวงการหรือกงานกึ่งศตวรรษไม่ได้ส่งเสริมลูกทุ่งไม่ได้ มันเป็นธุรกิจ นักร้อง ศิลปิน ไปเป็นเครื่องมือของเขา ให้พ่อค้าได้ทำมาหากิน งานนี้จัดขึ้นมาบังหน้าเท่านั้น (สายัณห์ สัญญา, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2540)

ไม่ว่างานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยทั้งสองภาค จะมีวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นก็คือบริษัทเทปได้ใช้กระแสความนิยมเพลงลูกทุ่งซึ่งเกิดขึ้นในเวลานั้น นำเพลงลูกทุ่งยอดนิยมในอดีตกลับมาเรียบเรียงเสียงประสานและขับร้องใหม่ บริษัทเทปไม่ว่าจะค่ายยักษ์ใหญ่ หรือค่ายเล็ก ๆ ต่างก็มีผลงานเพลงลูกทุ่งอมตะมาแข่งขันกัน ตัวอย่างเช่น

ค่ายนิธิทัศน์กลายเป็นผู้นำของการนำเพลงเก่ามาทำใหม่ ซึ่งมีทั้งการนำเอานักร้องลูกทุ่งต้นฉบับกลับมาขับร้องใหม่จำนวนหลายชุดโดยใช้ชื่อว่า “อภิมหาลูกทุ่ง” เช่น ผ่องศรี วรนุช ชินกร ไกรลาส ชาย เมืองสิงห์ เป็นต้น หรือแม้แต่ลพ บุรีรัตน์ ได้มาร้องเช่นเพลง “โนราห์หาย” “เดี่ยวก็หว่านเสียหรือก” นอกจากนี้ก็มีการนำเพลงลูกทุ่งเก่า ๆ นำมาให้

นักร้องในสังกัดของนิธิทัศน์เองที่เคยร้องเพลงแนวสตริง อย่างเช่น นิค นิรนาม โอภาส ทศพร ดวงสิทธิ์ เรียมจินดา พรพิมล ธรรมสาร ไพจิตร อักษรณรงค์ คอน สอนระเบียบ เป็นต้น เป็นผู้ขับร้อง จนมีผลงานต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันจำนวนนับร้อยชุด

ค่ายแกรมมี่ เอนเตอร์เทนเมนท์ ผู้นำด้านเพลงสตริงก็หันมาทำเพลงลูกทุ่งเริ่มต้นด้วยโครงการ “แม่ไม้เพลงไทย” ที่นำเอา นักร้องรุ่นใหม่มาขับร้อง เช่น ไพบุลย์ เกียรติเชียวแก้ว จักรพรรณ์ อาบครบุรี ภัทรา ทิวานนท์ เป็นต้น จนกระทั่งมาถึงชุด “หัวแก้ว หัวแหวน” ของ จักรพรรณ์ อาบครบุรี ซึ่งมีถึง 9 ชุด และเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน

ค่ายอาร์เอส โปรโมชัน ซึ่งโดยปกติ ก็มีการผลิตผลงานเพลงทั้งสตริงและลูกทุ่งควบคู่กันอยู่แล้ว ก็หันมาทำเพลงลูกทุ่งอมตะด้วยเช่นกัน ในชุด “ที่อบอุ่น ลูกทุ่งมาตรฐาน” ซึ่งใช้นักร้องลูกทุ่งเป็นผู้ขับร้อง ทั้งที่เป็นนักร้องต้นฉบับตัวจริง อย่าง ศรเพชร ศรสุพรรณ สายัณห์ สัญญา ขอดรัก สลักใจ เสรี รุ่งสว่าง และนักร้องลูกทุ่งใหม่ในสังกัด อย่าง สันติ ดวงสว่าง และเพลงลูกทุ่งที่เป็นที่กล่าวขวัญมากที่สุดก็คือ ชุด “มนต์รักลูกทุ่ง” ซึ่งมาพร้อม ๆ กับการนำเอาภาพยนตร์เรื่อง “มนต์รักลูกทุ่ง” มาสร้างใหม่เป็นละครโทรทัศน์ทางช่อง 7 ในปี พ.ศ. 2539

ผลงานเพลงที่ถูกนำมาส่วนหนึ่งก็เป็นผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ ซึ่งไปปรากฏอยู่ในผลงานของหลายบริษัทเพลงและหลายชุด ยกตัวอย่างเช่น เพลง “สามสิบยังแจ๋ว” เพลงเดิวยังมีนักร้องนำไปร้องกันมากมาย ไม่ว่าจะเป็นนักร้องในสังกัดนิธิทัศน์ ก็นำเพลงนี้มาร้องแทบทุกคน จักรพรรณ์ อาบครบุรี ก็นำเพลงนี้ไปร้องในชุด “หัวแก้วหัวแหวน” ไม่นับรวมกับการนำกลับมาร้องใหม่ของ ขอดรัก สลักใจ ต้นตำหรับอีกหลายครั้ง ลพ บุรีรัตน์ได้รับประโยชน์กระแสนำเพลงลูกทุ่งอมตะมาผลิตซ้ำมากที่สุดจนเพลงที่ส่งให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้รับการยกย่องให้เป็นราชินีลูกทุ่ง ก่อนที่จะเสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2535 ในขณะที่เธอกำลังเป็นที่นิยมสูงสุดของวงการเพลงลูกทุ่ง และนั่นก็คือ โอกาสที่ ลพ บุรีรัตน์ สามารถขายผลงานเพลงเก่าได้มากขึ้น แต่เนื่องจากความต้องการของตลาดเพลงลูกทุ่งมุ่งไปที่เพลงเก่า จึงทำให้มีความต้องการเพลงลูกทุ่งใหม่ ๆ ลดน้อยลง ลพ บุรีรัตน์ จึงมีการประพันธ์เพลงใหม่ ๆ น้อยลงไปด้วย เพราะเขาจะประพันธ์เพลงเฉพาะเมื่อมีผู้ว่าจ้างให้ประพันธ์เพลง

5.4 การเสียชีวิตของ พุ่มพวง ดวงจันทร์

ในปีพ.ศ. 2535 วงการเพลงลูกทุ่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย อันเนื่องมาจากการเสียชีวิตของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ศิลปินผู้เป็นความหวังของวงการเพลงลูกทุ่ง ฉกาจ ราชบุรี (2537) ได้เปรียบเทียบเหตุการณ์การเสียชีวิตของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ในปีพ.ศ. 2535 กับการเสียชีวิตของ สุรพล สมบัติเจริญ ในปีพ.ศ. 2511 ว่า

...การเสียชีวิตของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ และ สุรพล สมบัติเจริญ เมื่อพิจารณาในแง่ของกระบวนการผลิตแล้ว จะพบว่ามีข้อเหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง นั่นคือ ก่อให้เกิดระบบแผนการสร้างนักร้องใหม่ โดยมีนักร้องใหม่ตามเวทีประกวดต่าง ๆ เลียนแบบนักร้องทั้งคู่อย่างมากมาย ตั้งแต่ก่อนเสียชีวิตแล้ว

เมื่อ สุรพล สมบัติเจริญ และ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซึ่งผูกขาดความนิยมของประชาชนมาเป็นระยะเวลานานเสียชีวิตลงอย่างกระทันหัน ในระหว่างที่กำลังเป็นที่นิยมสูงสุด เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้นักร้องทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่ามีโอกาส ที่จะแข่งขันกันมากขึ้น มาเป็นนักร้องยอดนิยมแทนที่นักร้องผู้ล่วงลับ ซึ่งมีทั้งแนวทางที่พยายามเดินตามรอยเดิมโดยการเลียนแบบ หรือไม่ก็พยายามหาแนวทางของตนเองขึ้นมาเพื่อสู้กับการแข่งขันที่สูง ขึ้นในตลาดเพลงลูกทุ่งที่กำลังขยายตัว (ฉกาจ ราชบุรี, 2537)

ในกรณีของ สุรพล สมบัติเจริญ ก็มีทั้งนักร้องที่พยายามเลียนแบบการร้อง เช่น กังวาลไพโร ลูกเพชร บรรจบ เจริญพร เป็นต้น และมีนักร้องอีกส่วนหนึ่งที่พยายามหาเอกลักษณ์ของตัวเอง เช่น ศรีคีรี ศรีประจวบ ก็เช่นเดียวกับกรณีของพุ่มพวง ดวงจันทร์เอง อย่าง สลักจิตร ดวงจันทร์ จันทร์จวง ดวงจันทร์ และนักร้องอื่น ๆ เช่น ย้อย ญาติเยะ ภัทรา ทิวานนท์ ไพจิตร อักษรณรงค์ เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตัวเอง เช่น สุณารี ราชสีมา ศิรินทรา นิยากร จินตหรา พูนลาภ เป็นต้น

เมื่อไม่มีผู้ที่สามารถถ่ายทอดผลงานเพลงที่ดีที่สุด อย่าง พุ่มพวง ดวงจันทร์ การสร้างสรรค์ผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ จึงได้รับผลกระทบ สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนก็คือ ทำให้การสร้างสรรค์ผลงานเพลงใหม่ ๆ มีน้อยลง ในขณะที่ผลงานเก่า ๆ โดยเฉพาะผลงานที่มีชื่อเสียงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ กลายเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น จนกลายเป็นรายได้หลักของเขา การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ส่วนหนึ่งก็เกิดมาจากกระแสการเลียนแบบ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ของบรรดาบริษัทเทปที่ต้องการจะสร้างนักร้องลูกทุ่งหญิงให้เป็นเหมือน พุ่มพวง ดวงจันทร์ และวิธีหนึ่งที่จะประกันความเสี่ยงในตลาดแข่งขันกันสูง ก็คือ ซื้อเพลงที่พุ่มพวงเคยร้องมาร้องใหม่เสียเลย เนื่องจากว่าการผลิตเพลงเก่าที่คนรู้จักคืออยู่แล้วนั้น จะช่วยประหยัดงบประมาณในการทำโปรโมชัน ซึ่งเป็นงบประมาณก้อนใหญ่ที่สุดได้มาก ถึงแม้ว่าจะขายได้ไม่มากนัก ก็ไม่ถึงกับขาดทุนเหมาะสำหรับบริษัทขนาดเล็กที่มีทุนน้อย หรือแม้กระทั่งค่ายเทปขนาดใหญ่ก็นิยมผลิตซ้ำผลงานเก่าเช่นกัน

“ชุดกึ่งทองใบหยก ของ กิ่ง ภัทรา ทิวานนท์ นั้นมันเป็นความคิดของทางคันทัน สังกัดเอ็มสแคว้เขา ทำไปเพื่อจะขายได้ เพราะชุดแรกทำเพลงใหม่แล้วไม่ได้เงิน เขาเลยเลือกทำเพลงเก่า เพลงเก่าที่เหมาะสมกับกิ่งด้วยความคิดของเขาว่าจะต้องเป็นเพลงของ พุ่มพวง เขาเลยซื้อเพลงพุ่มพวงเอาไปทำ” (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2540)

อีกวิธีหนึ่งสำหรับการสร้างนักร้องหญิงในแบบของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็คือ ช้าง ลพ บุรีรัตน์ มาแต่งเพลงให้กับศิลปินเป็นเพลงใหม่ทั้งหมด แต่ก็ยังคงยึดรูปแบบเช่นเดียวกับแบบพุ่มพวง คือเป็นเพลงผู้หญิงสมัยใหม่ที่ค่อนข้างกล้า แต่ในกรณีนี้เป็นไปได้ยากสำหรับบริษัทขนาดเล็กที่มีทุนน้อย เพราะนอกจากจะคิดเงื่อนไขขายเพลงในราคาสูงจาก ลพ บุรีรัตน์แล้ว ยังต้องไปเสี่ยงทุ่มงบประมาณทำโปรโมชันให้ผู้ฟังรู้จักและยอมรับ

... งานผมก็มีคนมาจ้างแต่งเพลงเรื่อย ๆ แต่การทำงานของผมมีเงื่อนไขมันเยอะ ถ้าจะรับแต่งเพลงใหม่ก็จะมีงานเพลงเยอะแต่ผมไม่แต่งเพลงเงื่อนไข ผมคือแต่งที่เป็นชุด ราคาเพลงละ 10,000 บาท ไม่ใช่ 3,000-5,000 บาท ชุดหนึ่งก็คือ 120,000 บาท เงื่อนไขผมก็สวนทางกับธุรกิจของเขา พวกนายทุนเขาต้องการลงทุนน้อย ๆ เขากำไรมาก ๆ เขาก็ไม่ซื้อ ไม่ซื้อผมก็ไม่ขาย แต่ทางบริษัทเขาก็ซื้อส่วนมากจะเป็นค่ายใหญ่ ค่ายเล็กจะสู้ไม่ไหว เพราะต้องการจะลดต้นทุนเขา

ก็อยากได้เพลงของเรา จะขอซื้อเพลงสองเพลงเราก็ไม่ขาย เงื่อนไขเราทำมาอย่างนี้เราไม่ใช่
นักแต่งเพลงที่หัดแต่ง เราทำเป็นอาชีพแล้ว ถ้าอยากเสี่ยงก็เอา ผมก็สามารถทำให้ประสบ
ความสำเร็จตั้งหลายคน (ลพ บุรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2540)

ด้วยเงื่อนไขที่ ลพ บุรีรัตน์ ตั้งไว้ค่อนข้างสูง ทำให้บริษัทเทปส่วนหนึ่งเลือกที่
จะใช้นักแต่งเพลงหน้าใหม่ ซึ่งขายเพลงในราคาค่อนข้างสูง ทำให้บริษัทเทปส่วนหนึ่งเลือกที่จะ
ใช้นักแต่งเพลงหน้าใหม่ ซึ่งขายเพลงในราคาค่อนข้างถูก ประมาณ 3,000-5,000 บาทต่อเพลง
และสามารถซื้อ 2-3 เพลงก็ได้ ในการผลิตผลงานเพลงเลียนแบบพุ่มพวง จึงพบว่ามี
การเลียนแบบผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ด้วย โดยเฉพาะเพลงที่ออกไปในแนวสองแง่สองง่าม เช่น
เพลง “หล่อซี้แตกซี้แตก” ขับร้องโดย ชูย์ ญาติโยคะ ซึ่งใช้ถ้อยคำที่โจ่งแจ้งกว่าเพลงที่ลพ บุรีรัตน์
ประพันธ์จริง ๆ แต่เพลงเหล่านี้มักจะไม่ระบุชื่อผู้ประพันธ์จึงทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดว่าเป็นฝีมือของ
ลพ บุรีรัตน์ จริง ๆ ทำให้เขาถูกโจมตีบ่อย ๆ ว่าประพันธ์เพลงได้หยาบคาย

... เพลงโป๊ ของ ลพ เหมือน โป๊ แต่เอาผ้าปิดไว้บางส่วน เพราะถ้าโป๊จริง ๆ เราก็ไม่
อยากดู ไม่สู้ มีบางครั้งพยายามแต่งเลียนแบบ แต่เขามองไม่ออกว่าเพลงโป๊ของ ลพ บุรีรัตน์ เป็น
อย่างไร ที่เขาบอกว่า ‘แฟนใครไม่เห็นจะมีป้ายบอก ประเดี้ยวแม่เอาชะหรือก’ (ลพ บุรีรัตน์,
สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2540)

การที่ ลพ บุรีรัตน์ มีการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ น้อยลง ส่วนหนึ่งเกิดมาจาก
ภาพลักษณ์ของความสำเร็จในการแต่งเพลงให้กับพุ่มพวง ดวงจันทร์ทำให้คนเข้าใจว่าลพ บุรีรัตน์
มีความถนัดแต่งเพลงแนวสนุกสนาน สำหรับนักร้องหญิง ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริง ลพ บุรีรัตน์ แต่ง
เพลงได้หลายแนวไม่ว่าทั้งนักร้องหญิง นักร้องชาย และมีนักร้องชายหลายคนประสบความสำเร็จ
กับเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ ไม่ว่าจะเป็น สายัณห์ สัญญา ยอดรัก สลักใจ ศรีเพชร ศรีสุพรรณ
จากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเช่นนี้ ลพ บุรีรัตน์ จึงมักถูกเจาะจงให้ทำงานแต่ใน เพลงลูกทุ่ง
กึ่งสตริง (แนวพุ่มพวง) ซึ่งมีนักแต่งเพลงรุ่นใหม่เลียนแบบกันมาก ในขณะที่วงการเพลงลูกทุ่งมี
การผลิตผลงานเพลงหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นเพลงลูกทุ่งแบบย้อนยุคไป พ.ศ. 2511 เพลงแท้
เพลงลูกทุ่งหมอลำ เป็นต้น ในขณะที่เพลงลูกทุ่งแนวอื่น ๆ มักจะเป็นผลงานของนักประพันธ์คน
อื่นไป

นับตั้งแต่ก้าวแรกในบทบาทนักประพันธ์เพลงของ ลพ บุรีรัตน์ เมื่อกว่า 30 ปีที่ผ่านมา เขาได้ประพันธ์ผลงานเพลงลูกทุ่งอย่างต่อเนื่องมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 2,000 เพลง โดยในจำนวนนี้เป็นเพลงที่ได้รับการเผยแพร่ไปแล้วประมาณ 1,000 เพลง ผลงานเพลงเหล่านั้นก็ได้รับการถ่ายทอดจากนักร้องที่มีชื่อเสียงโด่งดังแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น ยอดรัก สลักใจ ผ่องศรี วรนุช สายัณห์ สัญญา ศรีเพชร ศรีสุพรรณ ศิริรินทร์า นิยากร และที่กลายมาเป็นประวัติศาสตร์ของวงการเพลงลูกทุ่งก็คือ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ผลงานเพลงที่ผ่านมาของ ลพ บุรีรัตน์ จำนวนมากยังเป็นที่ประทับใจของผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง ดังจะเห็นได้จากผลงานเพลงเก่าของ ลพ บุรีรัตน์ ยังถูกนำมาผลิตซ้ำโดยบริษัทเทปต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ อย่างไรก็ตาม ลพ บุรีรัตน์ ก็มิได้หยุดนิ่งในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงใหม่ ๆ อยู่ต่อไป ถือได้ว่า ลพ บุรีรัตน์ เป็นนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งระดับแนวหน้า ในจำนวนไม่กี่คนที่ยังคงยืนหยัดอยู่ได้ ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของเพลงลูกทุ่ง (พ.ศ. 2507) จนถึงปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนี้ได้ก็ด้วยการเรียนรู้และปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ตามที่เขาได้รับประสบการณ์ชีวิตกว่า 60 ปี และกว่า 30 ปี ในการเป็นนักประพันธ์เพลง การตอบสนองของ ลพ บุรีรัตน์ ต่อปัจจัยภายนอกที่เข้ามา ก็จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลง ซึ่งตัวผลงานเพลงที่เขาประพันธ์ออกมาก็คือผลลัพธ์ของการตอบสนองนั่นเอง รายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของ ลพ บุรีรัตน์ นั้นจะได้อธิบายในบทต่อไป